

Förslag

1982/83: 10

om säkerhet och beredskap i riksdagen

Till riksdagen

Förslagets huvudsakliga innehåll

I förslaget underställs riksdagen vissa frågor om dess egen säkerhet i fredstid och beredskap för ofärdstider.

Riksdagen föreslås godkänna vissa riktlinjer för behandling av säkerhets- och beredskapsfrågor. Riktlinjerna är av policykaraktär. Ansvaret inom riksdagen för dess säkerhetsskydd och för beredskapsåtgärder som inte ankommer på krigsdelegationens presidium föreslås åvila förvaltningskontoret.

Vidare anmäls överväganden beträffande organisation av förvaltningskontorets centrala funktion för frågor om säkerhet och beredskap samt rörande organisation för bevakning av riksdagens lokaler. Bevakningen förutsätts liksom hittills ske med hjälp av både egna anställda och personal från bevakningsbolag.

Slutligen redovisas överväganden beträffande vissa övriga frågor angående säkerhet och beredskap. Härvid behandlas särskilt vilka regler som bör gälla för tillträde till riksdagens lokaler. Under normalt fredstillstånd avses gälla i princip samma regler som hittills.

1. Inledning

Våren 1980 bildades vid riksdagen en grupp – bestående av talmannen, ordföranden i försvarsutskottet, riksdagsdirektören och förvaltningsdirektören – för att bereda frågor om riksdagens beredskapsplanering. Beredningsgruppen uppdrog åt en arbetsgrupp att närmare utreda frågorna kring riksdagens beredskap och säkerhet.

Arbetsgruppen som tog sig namnet Arbetsgruppen för beredskapsfrågor (AGB) överlämnade i en skrivelse den 1 februari 1982 sin rapport angående riksdagens säkerhet och beredskap till beredningsgruppen (bilaga 1).

Enligt AGB:s skrivelse ger rapporten en grov helhetsbild av den verksamhet som behövs på området. AGB föreslog

- att instruktionen för riksdagens förvaltningskontor ändras så att det av 2 § framgår att en av uppgifterna för kontoret är att handlägga frågor angående säkerhet och beredskap hos riksdagen,
- att förvaltningskontoret snarast tillförs en organisatorisk enhet för

säkerhets- och beredskapsfrågor med den ställning samt de uppgifter och resurser som AGB förordar,

- att riksdagens bevakningstjänst organiseras på det sätt som AGB förordar,
- att övriga uttalanden och synpunkter i rapporten får utgöra underlag och riktlinjer för fortsatt arbete angående riksdagens säkerhet och beredskap.

Beredningsgruppen beslöt att med tillstyrkan överlämna arbetsgruppens förslag till förvaltningskontoret för beredning och ställningstagande. Riksdagens förvaltningsstyrelse beslöt den 21 april 1982 att beredningsarbetet beträffande säkerhetsfrågorna m. m. skulle fortsätta inom förvaltningskontoret så att förslag kunde presenteras för förvaltningsstyrelsen under hösten 1982. Förslag skulle därefter kunna läggas fram för riksdagen.

Arbetsgruppens rapport har remissbehandlats. Yttranden har lämnats av

- socialdemokraternas, moderata samlingspartiets, centerns, folkpartiets och vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupper
- riksdagens pressekreterare
- konstitutionsutskottets beredningsdelegation samt justitieutskottets, kulturutskottets och jordbruksutskottets kanslier
- förvaltningskontorets följande enheter eller motsvarande nämligen intendenturenheten, riksdagsbiblioteket, ADB-verksamheten, visningstjänsten och redaktionen för tidningen Från Riksdag & Departement
- riksdagstjänstemännens fackliga organisationer, nämligen SACO/SR-föreningen, ST-föreningen och Statsanställdas förbunds avdelning 2203 (SF)
- Föreningen Riksdagsjournalisterna, som bifogat yttranden från en rad massmediaföretag
- Bildleverantörernas förening
- Tidningarnas Telegrambyrå
- riksdagens byggnadskommitté.

2. Förvaltningsstyrelsens överväganden

2.1 Behandling av säkerhets- och beredskapsfrågor i riksdagen

2.1.1 Arbetsgruppens förslag

Enligt AGB kännetecknas den svenska riksdagen av stor öppenhet mot allmänheten och mot representanter för massmedierna. Denna öppenhet förutsätts bestå. Kontroll av in- och utpassering liksom andra säkerhetsåtgärder måste emellertid vidtas redan under allmänt fredstillstånd.

Säkerhetsåtgärder bör enligt AGB avse dels skydd för riksdagens verksamhet (integritet), dels personskydd för riksdagens ledamöter och tjänstemän, dels skydd för lokaler, utrustning och sekretessbelagda uppgif-

ter. Vidare bör finnas planer och resurser för att snabbt kunna skärpa säkerhetsåtgärderna.

Beredskapsåtgärder för riksdagens verksamhet under krigsfara, omedelbar krigsfara och krig består enligt AGB främst av planering men också av vissa förberedelser för att tillgodose de viktigaste behoven av personal, materiel och tjänster. Härigenom skapas grundförutsättningar för de beslut och åtgärder som kan krävas i ett aktuellt läge. Planering och förberedelser i beredskapssyfte bör bedrivas med målet att riksdagen även under svåra förhållanden skall kunna utöva sin verksamhet med största möjliga säkerhet och kontinuitet. Beslut som ankommer på riksdagen skall vid varje tillfälle kunna fattas i laga ordning och utan obehörig påverkan. AGB räknar med att krigsdelegationen kommer att överta riksdagens uppgifter vid omedelbar krigsfara. Särskilt beträffande krigsdelegationen förutsätts beredskapsplaneringen anpassas till motsvarande planering för regeringen.

AGB uttalar att frågor om riksdagens säkerhet och beredskap bör ha en naturlig plats i bestämmelser, avtal, planering och utbildning för riksdagens verksamhet. Arbetsgruppen anser det vara av grundläggande betydelse att riksdagens förvaltningskontor arbetar med sådana frågor. Kontorets ansvar och befogenheter i denna del bör enligt AGB framgå av dess instruktion. AGB föreslår ändring i denna.

Arbetsgruppen anser att allmänheten redan i fredstid bör informeras om att landet i orostider kommer att ledas från platser där statsmakterna är skyddade och har handlingsfrihet.

2.1.2 Remissyttranden

Beträffande ambitionsnivå och policy för riksdagens säkerhet och beredskap uttalar sig alla fem partigrupperna. Den *socialdemokratiska riksdagsgruppen* förklarar sig medveten om den konflikt som kan uppstå mellan å ena sidan behovet av ett tillförlitligt säkerhetsskydd och å andra sidan allmänhetens, riksdagsledamöternas och tjänstemännens krav på en öppen arbetsplats. Gruppen fortsätter: "När det gäller riksdagens verksamhet och materiella tillgångar kan dessa givetvis skyddas med en effektiv säkerhetsorganisation. När det gäller de enskilda riksdagsledamöternas personliga skydd får det inte överdrivas under själva vistelsen i riksdagshuset. Ledamöterna vistas mer ute i samhället under fullgörandet av sitt förtroendeuppdrag." Beträffande beredskapsplaneringen framhålls vikten av att ledamöternas bostadsservice också omfattas av sådan planering. Riksdagsgruppen anser liksom AGB att det finns ett klart behov av bestämmelser rörande säkerhetsskyddet inom den inre riksdagsförvaltningen. Gruppen vill dock vidga behovet till att även omfatta de anställda i partikanslierna och hos riksdagens entreprenörer.

Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp anser att AGB:s uttalanden om

bevakningen inte strider mot dess programförklaring att riksdagens öppenhet mot allmänheten och mot representanter för massmedierna skall bestå. Riksdagsgruppen biträder därför AGB:s förslag.

Centerns riksdagsgrupp anser det vara viktigt att riksdagen även i framtiden under fredstid präglas av största möjliga öppenhet. Besökande, uppvaktningar, journalister, personer från partierna och folkrörelserna måste precis som nu tillåtas röra sig på ett sådant sätt att man kan klara de kontakter som är nödvändiga för deras arbete.

Folkpartiets riksdagsgrupp understryker att utformningen av säkerhetssystemet måste beakta önskemålet att bevara riksdagens karaktär av öppenhet och lättheten att nå kontakt med riksdagsmän och förvaltning. Detta önskemål skall enligt riksdagsgruppen inte behöva stå i strid med åtgärder som behövs för att ge ett tillfredsställande skydd mot allvarliga incidenter.

Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp anser det vara viktigt att slå vakt om den öppenhet som präglar riksdagen och de folkvaldas kontakt med allmänhet och press. De åtgärder som AGB föreslår menar riksdagsgruppen allmänt stör denna öppenhet. De kommer enligt dess mening att bidra till att öka avståndet mellan riksdagen och väljarna. Generellt sett är det åtgärder som krånglar till det för människor med fullt legitima syften – utan att ändå utgöra skydd mot den som verkligen vill ställa till skada av något slag. De föreslagna åtgärderna tycks, uttalar gruppen, bidra till ett slags spänning och krångel som kan leda till eller provocera fram konfrontationer, händelser och aktioner som minskar riksdagens säkerhet. Nuvarande säkerhetsanordningar har enligt gruppen varit fullt tillräckliga. Vad gäller säkerheten i fredstid, i det normala arbetet, bör AGB:s förslag och den grundinställning det uttrycker inte ligga till grund för den praktik som skall utvecklas i det nya riksdagshuset, slutar riksdagsgruppen.

Riksdagens pressekreterare understryker att frågor om tillträde till riksdagshuset för journalister, organisation för riksdagens bevakning och andra frågor som behandlas i hans yttrande inte kan ses som isolerade spörsmål rörande säkerhet och beredskap. De åtgärder som AGB diskuterat kan få stort inflytande på bl. a. riksdagens utåtriktade information. Inte minst med tanke på det s. k. politikerföraktet bör åtgärder som innebär en ökad slutenhet och ett ökat avstånd till press och allmänhet undvikas eller i alla fall övervägas mycket noga.

Principen om riksdagens öppenhet understryks också i yttrandena från *konstitutionsutskottets beredningsdelegation* och *justitieutskottets kansli*.

Ansvar i riksdagen för dess säkerhetsskydd och beredskapsplanering berörs endast av *konstitutionsutskottets beredningsdelegation*. Den framhåller att förvaltningskontoret inte har något generellt bemyndigande av riksdagen att utfärda föreskrifter av det slag som det nu är fråga om. Om förvaltningskontoret skall få rätt att meddela säkerhetsföreskrifter måste beslut härom fattas av riksdagen. I annat fall får

säkerhetsföreskrifterna som sådana antas av riksdagen. Med hänsyn till det intresse föreskrifter av detta slag har för allmänheten anser delegationen det sistnämnda alternativet vara att föredra, i vart fall när det gäller föreskrifternas allmänna del. Därigenom garanteras att frågorna blir föremål för en allsidig genomgång och debatt.

2.1.3 Överväganden

De principer för behandling av frågor om riksdagens säkerhet och beredskap som AGB förordat har inte mött några invändningar i remissyttrandena. I många av dessa understryks behovet av att riksdagen även i fortsättningen visar stor öppenhet mot allmänheten och mot representanter för massmedierna. Invändningar om att öppenheten inte får tillräckligt genomslag i sakfrågor där AGB tar ställning behandlas under 2.3 och 2.4.

Förvaltningsstyrelsen delar uppfattningen att riksdagens stora öppenhet mot allmänheten och mot representanter för massmedierna bör bestå. Ofråkomliga säkerhetsåtgärder bör utformas så att de i minsta möjliga utsträckning försvårar den mångsidiga politiska verksamhet som bedrivs i riksdagens lokaler. Säkerhetsföreskrifter, bevakning och andra åtgärder under normalt fredstillstånd bör utformas med denna utgångspunkt. Detta utesluter inte en beredskap att förstärka säkerhetsskyddet om det uppkommer ett påtagligt hot. Planeringen för sådana situationer liksom för beredskapstillstånd, omedelbar krigsfara och krig bör bedrivas förutseende och i huvudsak med den ambition som återfinns i inledningsavsnittet av AGB:s rapport. De egentliga beredskapsförberedelserna medför i vissa fall behov av en detaljerad planläggning vars aktualitet ständigt måste bevakas. På andra områden bör det vara tillräckligt med en mer översiktlig planering som utgångspunkt för improvisationer i ett genomförandeskede.

Föreskrifter för säkerhetsskyddet måste åtminstone delvis gälla alla som arbetar eller har bostad i riksdagens lokaler.

Riksdagen föreslås godkänna de riktlinjer som förvaltningsstyrelsen nu har angivit, att vara vägledande i arbetet för riksdagens säkerhet och beredskap.

Förvaltningsstyrelsen finner det naturligt att förvaltningskontoret har ett ansvar för riksdagens säkerhetsskydd och för beredskapsåtgärder som inte krigsdelegationens presidium skall svara för. Detta ansvar bör framgå av kontorets instruktion. Ansvaret måste enligt styrelsens uppfattning vara förenat med rätt att meddela föreskrifter rörande säkerhet och beredskap. Sådana föreskrifter måste självfallet bygga på den inriktning för behandling av säkerhets- och beredskapsfrågor som riksdagen har godkänt. Behovet av detaljreglering jämte kravet på snabba beslut i vissa lägen talar för att regler och deras hantering bör ligga inom förvaltningsstyrelsens beslutsområde.

Konstitutionsutskottets beredningsdelegation har påpekat att en rätt att meddela föreskrifter för säkerhetsskydd endast kan tilläggas förvaltningskontoret genom riksdagsbeslut.

Enligt instruktionen för förvaltningskontoret (2 § andra stycket) skall kontoret utöver vissa angivna uppgifter utföra de uppgifter som åvilar eller åläggs det enligt särskilda bestämmelser eller riksdagsbeslut. Eftersom den pågående utredningen om förvaltningskontorets organisation kan väntas utmynna i förslag under år 1983 om andra ändringar i instruktionen förordar förvaltningsstyrelsen att ifrågavarande ansvar och rätt att meddela föreskrifter nu tilläggs kontoret genom särskilt riksdagsbeslut. Instruktionsändringarna kan i så fall beslutas senare och i ett sammanhang.

2.2 Organisation av förvaltningskontorets centrala funktion för säkerhetsfrågor m. m.

2.2.1 Arbetsgruppens förslag

AGB föreslår att förvaltningskontoret snarast tillförs en organisatorisk enhet för säkerhets- och beredskapsfrågor med den ställning samt de uppgifter och resurser som AGB förordar. Förslaget bygger på en rekommendation av rikspolisstyrelsen (bilaga 2).

Enligt AGB bör den föreslagna enheten vara fristående under förvaltningsdirektören. Chefen för enheten bör vara riksdagens säkerhetschef.

Säkerhetsenheten bör enligt AGB handlägga alla frågor om säkerhetsskydd för den inre riksdagsförvaltningen och vid behov lämna stöd i sådana frågor till riksdagens verk. Enheten föreslås också vara sammanhållande resurs för planläggning rörande riksdagens beredskap. Som sådan avses den svara för förvaltningskontorets arbete med beredskapsfrågor och samarbeta med sekreteraren i riksdagens krigsdelegation i frågor som särskilt gäller delegationen. Den förutsätts handlägga frågor beträffande riksdagens driftvärn. AGB räknar med att utbildning och information om säkerhet och beredskap blir viktiga frågor för den nya enheten.

Enligt AGB får riksdagen med den föreslagna nya enheten tillräckliga resurser för att bedriva en förutseende verksamhet rörande säkerhet och beredskap. På kort sikt anser AGB att det krävs betydande insatser för att höja nuvarande nivå samt för att anpassa säkerhet och beredskap till de förutsättningar som kommer att gälla efter riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen.

För den nya enheten räknar AGB med fyra centralt placerade tjänster. Tre av dessa motsvaras av befintliga och vakanta tjänster inom förvaltningskontoret. Under säkerhetschefen bör enligt AGB finnas tjänster för två kvalificerade handläggare som biträder chefen. En av dessa bör vara säkerhetschefens ställföreträdare. Av de två handläggarna avses en främst handlägga frågor om säkerhetsskydd och vara chef för riksdagens bevak-

ningstjänst. Den andra handläggaren förutsätts främst ägna sig åt frågor om riksdagens beredskap. Den fjärde tjänsten avses för kvalificerade biträdes-göromål.

2.2.2 Remissyttranden

Den centrala funktionen för arbete med frågor om säkerhet och beredskap berörs endast i ett fåtal remissyttranden. Den *socialdemokratiska riksdagsgruppen* anknyter till behovet av säkerhetsskydd och menar att efter en uppbyggnadsperiod kan en enhet med fyra mycket kvalificerade handläggartjänster skapa en otymplig byråkrati. *Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp* finner det vara en överdrift att inrätta en särskild säkerhetsenhet bestående av fyra till sex personer. En arbetsledare för den vakthavande personalen kan enligt gruppens mening ha ställning som säkerhetschef och däremot svarande utbildning. *Förvaltningskontorets intendenturenhet* framhåller att det behövs ett smidigt, enkelt och väl fungerande samarbete mellan den föreslagna enheten och främst intendenturenheten. Vidare hävdas att den fjärde centralt placerade tjänstens innehåll bör ytterligare studeras och avvägas. *SF* föreslår att en enhet för säkerhets- och beredskapsfrågor tillförs förvaltningskontoret enligt AGB:s förslag och att de högre tjänsternas antal anpassas till behovet efter antalet egna anställda i bevakningstjänst.

2.2.3 Överväganden

Med hänsyn till den ökade betydelsen av säkerhets- och beredskapsfrågorna, främst inom planeringsområdet, ansluter sig förvaltningsstyrelsen till AGB:s förslag om inrättande av en särskild enhet för sådana frågor även om betänkligheter mot förslaget har framförts i några remissyttranden. Den centrala funktionen bör i huvudsak ha de uppgifter som AGB har förordat.

Med hänvisning till den pågående utredningen om förvaltningskontorets organisation anser förvaltningsstyrelsen att funktionen t. v. bör inpassas i denna organisation som en enhet direkt underställd förvaltningsdirektören. Någon ändring av instruktionen för kontoret behöver inte göras nu.

Under 1982 har inrättats en ny tjänst för säkerhetschef hos riksdagen. Innehavaren av tjänsten har tillträtt denna den 1 september 1982. För denne bör finnas en ställföreträdande chef samt dessutom någon eller några tjänster med centrala funktioner. De närmare övervägandena om antalet tjänster, liksom tjänsternas innehåll, bör få göras av förvaltningsstyrelsen i annat sammanhang. Alltjämt finns inom intendenturenheten tre vakanta tjänster för arbetsledning inom säkerhetsområdet.

Det är viktigt att den nya funktionen smälter in i det löpande riksdagsarbetet och betraktas som det service- och beredningsorgan som det avses vara.

Förvaltningsstyrelsen vill peka på vikten av att samarbetsformerna i förhållande till främst intendenturenheten noga övervägs och i någon form dokumenteras. Detta eftersom intendenturenheten svarar för en mängd frågor med nära säkerhetsanknytning som fordrar ett smidigt, enkelt och väl fungerande samarbete mellan de båda enheterna.

Den föreslagna säkerhetsenheten kommer också att bli en viktig samrådspartner för andra enheter. Det kan exempelvis gälla personalfrågor eller upphandlingsfrågor där säkerhetsaspekten gör sig gällande.

2.3 Organisation för bevakning av riksdagens lokaler

2.3.1 Arbetsgruppens förslag

Bevakningen av riksdagens lokaler ombesörjs f. n. av såväl egen personal som personal till ett varierande antal från ett bevakningsbolag.

Rikspolisstyrelsen har anfört argument för att riksdagens bevakning helt överläts till ett bevakningsbolag. Enligt myndigheten skulle härigenom vinnas ökad effektivitet i bevakningen samt möjligheter till flexibel personalstyrka, förstärkningar med kort varsel och samordning av personella och tekniska resurser med andra stora och närliggande bevakningsobjekt. AGB anser att rikspolisstyrelsen sammantaget har redovisat starka skäl för att riksdagen skall gå över till bevakning helt med hjälp av bevakningsbolag. Svagheter och svårigheter som finns i nuvarande system skulle kunna undanröjas eller minska genom en sådan övergång.

AGB anser att riksdagens öppenhet måste beaktas när det gäller organisationen för bevakning. Samtidigt finns enligt AGB behov av större säkerhet vid passerkontrollen, högre beredskap vid incidenter av olika slag och flexibilitet i bevakningstjänsten med hänsyn till riksdagens arbetsrytm. Enligt AGB:s mening kan alla dessa krav tillgodoses om riksdagen för all bevakning anlitar ett resursstarkt bevakningsbolag men också själv utövar en fast ledning av bevakningstjänsten.

Eftersom många fler än de som har sina arbetsplatser i riksdagens lokaler har legitim anledning att besöka dessa föreslår AGB att personalkontrollen underlättas i de mest utnyttjade ingångarna genom att riksdagen där håller egna arbetsledare med särskilt stor personkännedom och goda kunskaper om pågående aktiviteter.

AGB understryker att riksdagen själv skall leda bevakningstjänsten genom sin säkerhetsenhet. De fyra till sex tjänstemän för arbetsledning i vissa ingångar som AGB räknar med föreslås administrativt tillhöra säkerhetsenheten.

2.3.2 Remissyttranden

De flesta remissyttranden som behandlar frågan om organisationen för bevakning pekar på vikten av att servicen inte försämrats i förhållande till den nuvarande. Det framhålls att det är viktigt att den som möter besökande har stor personkännedom och goda kunskaper om pågående aktiviteter i riksdagshuset.

Den *socialdemokratiska riksdagsgruppen* är medveten om att ojämnheten i behovet av bevakningspersonal är ett problem men menar att servicen mot besökare bör kunna skötas av riksdagens egen personal. Ökade speciella behov bör kunna klaras av specialutbildad personal från bevakningsbolag.

Centerns riksdagsgrupp understryker betydelsen av att egna tjänstemän också i framtiden sköter passerkontrollen i de mest frekventerade ingångarna till riksdagens lokaler.

Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp ser i AGB:s rapport inte något bärande skäl för att bevakningen helt skall handhas av personal i ett bevakningsbolag. Den nu fast anställda bevakningspersonalen visar enligt riksdagsgruppen ett mycket gott omdöme vid passerkontrollen. Om ett bolag anlitas har riksdagen enligt gruppen ingen kontroll över att man får personal som har möjlighet att utveckla de personkontakter som riksdagens fast anställda har. Riksdagsgruppen vill ha all bevakningspersonal direkt anställd av riksdagen. Detta är enligt gruppens mening bättre för riksdagens öppenhet men också effektivare från säkerhetssynpunkt.

Justitieutskottets kansli framhåller att AGB:s motivering för att gå över till bevakning helt med hjälp av bevakningsbolag inte gör ett övertygande intryck. Det har inte visats att nuvarande ordning är behäftad med särskilt påtagliga svagheter och svårigheter.

Jordbruksutskottets kansli förordar att kontrollen av in- och utpassering i största möjliga utsträckning utförs av riksdagens egen personal. De som fullgör dessa funktioner är i viss mån "riksdagens ansikte" mot allmänheten. Liknande synpunkter framförs av *riksdagens pressekreterare*.

Intendenturenheten anför att bevakningsorganisationen bör bemannas med egen personal i full utsträckning i de entréer som är representativa för riksdagen och utnyttjas kontinuerligt. Personal från bevakningsbolag kan, enligt enhetens mening, anlitas för bevakningstjänst med speciella uppgifter och oregelbunden verksamhet (bevakningscentral, läktare jämte entré, nattbevakning, ronderingar och tillfälliga behov) samt som personalreserv. På så sätt skulle egen personal vara i de stora entréerna under dygnets "aktiva" tid.

Det som här har redovisats som intendenturenhetens synpunkter är en sammanställning av synpunkter som kommit fram efter genomgång med nuvarande bevakningspersonal. Intendenturenhetens chef anför som egna synpunkter att han i stort delar den uppfattning som har anförts och anser att

synpunkterna beträffande personalsammansättningen är väl avvägda och motiverade. Den avvägning som i yttrandet har gjorts mellan egen bevakningspersonal och inhyrt bevakningsbolag bygger på den erfarenhet som vunnits under de senaste fem sex åren vid Sergels torg. Enhetschefen fortsätter: "Jag är självfallet medveten om den inriktning mot egen personalbemanning för bevakningstjänsten som RFK och SF för några år sedan arbetade efter. De erfarenheter som därefter gjorts talar emellertid emot en i alla stycken egen bemanning främst av följande skäl:

- Stora olikheter i bevakningstjänstens uppgifter, omfattning och tidsutläggning.
- Olika krav på utbildning och inriktning av personalen beroende på tjänstens art.
- Personalbehov för ersättning vid sjukdom och annan ledighet (överanställning).
- Ojämn inbördes arbetspassindelning.
- Svårigheter vid personalutbyten mellan personella och tekniska bevakningsuppgifter.

Det praktiska bevakningsarbetet på platsen efter återflyttningen får på sikt lämna ytterligare erfarenheter beträffande fördelningen mellan egen och anlitad personal i bevakningstjänst."

Riksdagens SACO/SR-förening menar att starkaskäl talar för att riksdagen i möjligaste mån håller sig med egen bevakningspersonal, detta både från säkerhetssynpunkt och för att man inte alltför ofta skall behöva byta folk på viktiga bevakningspunkter. Föreningen pekar också på att egen personal förväntas bli bättre förtrogen med riksdagens speciella arbetsförhållanden och känna en samhörighet och ett ansvar på ett annat sätt än en anställd i ett bevakningsföretag.

SF föreslår att all bevakningspersonal skall anställas direkt av riksdagen och att den ges en grundlig utbildning för den speciella slags bevakning som krävs i riksdagen. *SF* anser att en blandning med egen personal och vaktbolagspersonal inte är lämplig då det kan uppstå misshälligheter mellan dessa grupper på sätt som enligt *SF* skedde när riksdagen flyttade till riksdagshuset vid Sergels torg. Enligt *SF* torde kostnaderna för anlitande av bevakningsbolag bli betydligt större än för bevakning med egen personal.

2.3.3 Överväganden

Inom förvaltningskontorets intendenturenhet finns en bevakningsfunktion med tolv tjänster för bevakning vid de olika portarna till riksdagens lokaler. För bemanning av larmcentral, bevakning på vissa platser och under nätter, lördagar och söndagar samt visst annat stöd anlitar riksdagen ett bevakningsbolag. I ett flertal remissyttranden förordas att den nuvarande ordningen för bevakning behålls i så stor utsträckning som möjligt. Från

många håll betonas att riksdagens öppenhet och service är viktiga att behålla på samma höga nivå som f. n.

Förvaltningsstyrelsen anser mot denna bakgrund att riksdagen efter återflyttningen till Helgeandsholmen bör bemanna de av riksdagsledamöter och tjänstemän mest använda portarna med egen personal. Från bevakningsbolag anlitas personal för bevakningscentral, läktare jämte entré, nattbevakning, ronderingar och tillfälliga behov, t. ex. för att ersätta riksdagsanställd bevakningspersonal vid sjukdom eller semester.

Förvaltningsstyrelsens förslag innebär att man i stort sett behåller nuvarande ordning. Erfarenheterna av denna är goda och samarbetet mellan riksdagens och bevakningsbolagets personal fungerar väl. Portarna i riksdagshuset mot Riksgatan och porten till ledamotshuset bör enligt förslaget bemannas helt med egen personal. När riksmöte inte pågår, för nattbevakning och tillfälliga behov t. ex. i samband med sjukdom skall dock bevakningsbolag kunna anlitas även i dessa portar.

Styrelsen understryker att bevakningstjänsten i sin helhet bör ledas av riksdagens centrala funktion för säkerhetsfrågor, som självfallet bör beakta möjligheterna till samordning med närliggande bevakningsobjekt.

Personalen vid det bevakningsbolag som riksdagen efter upphandling anlitar – och som bolaget med ledning av riksdagens krav avser att helt eller delvis placera vid riksdagen – bör ges särskild utbildning om riksdagens arbetsätt m. m. Det skall förutsättas att personal från bolaget som motsvarar riksdagens krav tjänstgör hos denna med stor kontinuitet.

2.4 Övriga synpunkter

2.4.1 Arbetsgruppens förslag

AGB föreslår att övriga uttalanden och synpunkter i rapporten Riksdagens säkerhet och beredskap får utgöra underlag och riktlinjer för det fortsatta arbetet. I denna del har AGB beträffande normalt fredstillstånd berört bl. a.

- regler för tillträde till riksdagens lokaler
- hantering av hemliga handlingar
- resurser för brandsläckning och första hjälpen vid olycksfall m. m.
- resurser för larm om brand m. m.

Beträffande planering för verksamheten under beredskapstillstånd har AGB lämnat synpunkter på bl. a.

- personalplaneringen
- beredskapen hos riksdagens service- och stödfunktioner
- riksdagens driftvärn.

AGB har också uttalat sig om planeringen för snabbt uppkommande lägen med krigsfara och om planeringen för verksamheten vid omedelbar krigsfara eller krig. Vidare har AGB något kommenterat verksamheten under beredskapstillstånd och vid omedelbar krigsfara eller krig. I särskilda avsnitt har behandlats personalfrågor samt lokaler och materiel.

Beträffande tillträde till riksdagens lokaler har AGB övervägt vilka huvudregler som bör gälla. Enligt nuvarande regler medges fritt tillträde till riksdagens lokaler för riksdagens ledamöter och anställda samt alla andra som permanent har sin arbetsplats där. Tillträde i övrigt medges alla som är igenkända av bevakningspersonalen eller uppger ett godtagbart ärende, t. ex. att delta i sammanträde med kommitté eller att ha ett avtalat sammanträffande med ledamot eller tjänsteman i riksdagen. Vidare medges tillträde för den som åberopar svensk yrkeslegitimation som journalist.

Det sammanlagda antalet journalister som utnyttjar sina möjligheter att komma in i riksdagens lokaler har enligt AGB uppskattats till 300–400. Särskilt många vistas där samtidigt i samband med regeringsombildningar och liknande händelser. Äver. känsliga utrymmen har då blivit överhopade och mer eller mindre blockerade av fotografer och andra journalister. Detta anser AGB vara negativt från säkerhetssynpunkt.

AGB har övervägt om riksdagen borde begränsa den allmänna tillträdesrätten för journalister till det 50-tal som nu har och vid återflyttningen till Helgeandsholmen får arbetsplatser i riksdagens lokaler. Arbetsgruppen förordar emellertid inte en sådan begränsning under normalt fredstillstånd. AGB pekar i stället på möjligheten att begränsa den allmänna tillträdesrätten för journalister med ett "ackrediteringssystem" av det slag som finns i flera andra länders parlament. Arbetsgruppen förordar att ett sådant system införs.

I övrigt räknar AGB med att tillträde till riksdagens lokaler under normalt fredstillstånd skall medges efter i huvudsak samma principer som nu gäller. Arbetsgruppen rekommenderar att den som tillhör riksdagen och anordnar ett sammanträde i vilket även utomstående deltar skall vara skyldig att lämna förteckning över dem som skall delta i sammanträdet.

Beträffande riksdagens lokaler på Helgeandsholmen nämner AGB bl. a. att talmans- och statsrådskorridorerna liksom vid Sergelstorg inte kommer att vara tillgängliga för envar. För intervjuer med talman och statsråd bör enligt arbetsgruppens mening utses några rum som är väl belägna i förhållande till talmannens korridor och statsrådskorridoren men inte tillhör någon av dessa. I fråga om allmänhetens läktare uttalar AGB att en metalldetektor enligt arbetsgruppens mening skulle effektivisera och förenkla kontrollen före inpassering till läktaren.

2.4.2 Remissyttranden

AGB:s synpunkter på tillträdesbestämmelserna har tagits upp i många remissyttranden. Beträffande journalisternas tillträde till riksdagshuset anser *centerns och folkpartiets riksdagsgrupper* att det är viktigt att massmediernas representanter ges goda möjligheter att utföra sitt arbete. *Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp* anser att ett ackrediteringssystem för journalister inte är behövligt och att det skulle skapa betydande praktiska svårigheter. Även *riksdagens pressekreterare* och *justitieutskottets kansli* vänder sig mot förslaget om ett ackrediteringssystem. Pressekreteraren diskuterar olika möjligheter att utforma ett sådant system och gör också internationella jämförelser. Utskottskansliet förordar individuell prövning hellre än ackreditering även vid ett skärpt läge. *Föreningen Riksdagsjournalisterna* motsätter sig ett ackrediteringssystem. Enligt föreningens mening skulle ett sådant påtagligt försvåra journalistiskt arbete i riksdagen. *Bildleverantörernas förening* rekommenderar att tillträde medges var och en som visar upp svensk yrkeslegitimation som journalist eller pressfotograf. Föreningen förklarar sig förstå att under beredskapstillstånd måste gälla skärpta säkerhetsbestämmelser även för journalister och fotografer. *TT* hävdar att om ackrediteringssystemet blir verklighet måste så gott som alla 100 journalister på *TT* i Stockholm söka ackreditering.

När det gäller övriga synpunkter på tillträdesbestämmelserna anser den *socialdemokratiska riksdagsgruppen* och *justitieutskottets kansli* att det är praktiskt omöjligt att i förväg skriftligen uppge alla deltagare i ett sammanträde i riksdagens lokaler. Enligt riksdagsgruppen borde det räcka att entréerna har kännedom om vilka sammanträden eller besöksgrupper som väntas och vart de skall. *Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp* anmäler samma svårigheter och *vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp* hävdar att riksdagen måste ha ett meddelarskydd som innebär att personer med vissa informationer till någon riksdagsledamot, till en arbetsgrupp i en riksdagsgrupp, till någon i ett gruppkansli osv. skall kunna komma till sammanträde utan att det förs anteckning om att den eller den har besökt det eller det partiet. Detta har enligt riksdagsgruppen att göra såväl med den personliga integriteten som med riksdagens möjligheter till förtrolig information.

I det följande kommer också att redovisas några remissynpunkter beträffande de nya lokaler efter återflyttningen till Helgeandsholmen. Ytterligare några synpunkter kommer att nämnas i samband med förvaltningsstyrelsens överväganden.

Den *socialdemokratiska riksdagsgruppen* ställer sig tveksam till tanken på att använda en metalldetektor för att förenkla kontrollen vid inpassering till allmänhetens läktare. *Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp* anser en sådan användning obehövlig. *Justitieutskottets kansli* ifrågasätter om inte användning av metalldetektor kräver lagstiftning. Även lämpligheten ifrågasätts. *Byggnadskommittén* anmäler att frågan har behandlats i kom-

mittén och dess säkerhetsgrupp och därvid avvisats som permanent installation. Åtgärden har inte heller medtagits i projekteringen.

Att utnyttja särskilda välbelägna rum för intervjuer med talman och statsråd förefaller *Föreningen Riksdagsjournalisterna* vara mycket opraktiskt för i första hand statsråden. Oavsett var och hur talmannens kontakter med partiledarna kommer att äga rum vid regeringsbildningar måste journalister och fotografer nära kunna följa händelseutvecklingen, framhåller föreningen, som vidhåller ett tidigare krav på att journalister med giltig legitimation utan angivande av ärende skall få tillträde till statsrådskorridoren. *Presssekreteraren* ser också nackdelar med särskilda intervjurum. Enligt *TT* torde det inte vara möjligt att försöka hänvisa alla intervjuer med partiledare till särskilda rum i närheten av statsrådskorridoren. *Byggnadskommittén* upplyser att sammanträdesrum för ändamålet finns tillgängliga i omedelbar anslutning till talmännens korridor och statsrådskorridoren.

2.4.3 Överväganden

AGB har i rapporten lämnat förslag och synpunkter i ett antal delfrågor om säkerhet och beredskap i olika lägen. I en rad frågor har synpunkterna karaktär av exempel på vad en beredskapsplanering kan behöva omfatta. Förvaltningsstyrelsen tar i detta sammanhang främst ställning i frågor av principiell betydelse. Övriga förslag och synpunkter av AGB och i remissyttrandena bör få ingå i underlaget för fortsatt arbete inom riksdagsförvaltningen.

Riksdagen måste självfallet ha regler för tillträde till sina lokaler. Vem som vill kan inte medges tillträde. Reglerna måste vara i linje med principen om riksdagens öppenhet. De måste också vara entydiga och tillämpliga på sådant sätt att de inte skapar onödig byråkrati eller berättigad irritation.

För normalt fredstillstånd förordar förvaltningsstyrelsen att tillträde till riksdagen medges den som har sin arbetsplats där eller eljest är igenkänd som behörig samt den som uppger sig vilja träffa en bestämd ledamot eller tjänsteman. Besöksmottagaren kontaktas för kontroll att besökaren kan tas emot. Om sådan bekräftelse inte går att få skall besökaren normalt följas till besöksmottagaren.

Den som visar svensk yrkeslegitimation som journalist eller pressfotograf bör alltid medges tillträde till riksdagens lokaler under kontorstid samt andra tider i anslutning till sammanträden med kammaren eller något utskott. Detsamma bör gälla i samband med andra särskilda aktiviteter av intresse för massmedierna såsom presskonferenser och vissa partimöten. Representanter för de massmedier som har sin arbetsplats i riksdagshuset har dessutom i princip obegränsad rätt till tillträde även vid andra tidpunkter. För övriga bör den ovan redovisade ordningen ge fullgoda möjligheter till bevakning av riksdagsarbetet. Det finns enligt förvaltningsstyrelsens mening inte tillräck-

liga skäl att införa ett ackrediteringssystem för journalister eller att planera för ett sådant system.

Utländska journalister bör medges tillträde till riksdagens lokaler enligt regler som förvaltningsstyrelsen beslutar efter samråd med utrikesdepartementet.

Särskilda skäl kan självfallet föranleda att en journalist eller en annan person inte skall medges tillträde, t. ex. att vederbörande uppträder hotfullt eller är berusad.

Legitimation bör kunna avkrävas om det finns särskild anledning, t. ex. om någon som inte är igenkänd anför skäl för särbehandling vid inspektionen.

En besökare vars enda ärende är att ta del av någon offentlig handling får inte avkrävas legitimation. Som överbibliotekarien har påpekat finns möjlighet att ge riksdagsbibliotekets läsesalsexpedition en roll som förmedlare av allmänna handlingar mellan allmänheten och riksdagsförvaltningen.

Med tämligen generösa tillträdesbestämmelser ökar i stället behovet av viss beredskap att ingripa vid inträffad händelse och av att reservera några utrymmen hos riksdagen för internt bruk.

Vid behov av skärpta säkerhetsåtgärder bör dessa i första hand gälla den individuella prövningen av dem som önskar tillträde samt extra skydd av vissa personer inom riksdagen och bevakning på utsatta platser där.

AGB har uttalat att den som tillhör riksdagen och anordnar ett sammanträde i vilket även utomstående skall delta bör vara skyldig att lämna förteckning över dem som skall delta i sammanträdet. Vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp har principiella invändningar mot uttalandet medan socialdemokraterna och moderata samlingspartiets riksdagsgrupper, liksom justitieutskottets kansli, har invändningar av praktisk natur. Förvaltningsstyrelsen har förståelse för båda slagen av invändningar och räknar inte med någon skyldighet att lämna förteckning av ifrågavarande slag. Däremot bör bevakningsfunktionen varje gång underrättas om var och när ett sammanträde eller annan sammankomst med kommitté, partigrupp e. d. skall äga rum samt om det beräknade antalet utomstående deltagare. Vidare bör alltid anges en person med arbetsplats i riksdagens lokaler som ansvarar för sammankomsten. Denna person svarar därefter för att de som skall delta visas till rätt lokal och att de också lämnar huset där sammankomsten äger rum.

Förvaltningsstyrelsen anser liksom AGB och överbibliotekarien att registreringen av hemliga handlingar inte bör centraliseras inom riksdagsförvaltningen. Som AGB uttalar bör däremot säkerhetsfunktionen utöva tillsyn av hur sådana handlingar hanteras inom riksdagen.

AGB:s förslag om resurser för brandsläckning och första hjälpen vid olycksfall m. m. tillstyrks av socialdemokraternas riksdagsgrupp och SF. Även förvaltningsstyrelsen är positiv till dessa förslag.

Socialdemokraternas riksdagsgrupp anser att partikansliernas funktion bör integreras i riksdagens allmänna beredskapsplanering. Gruppen menar att nyckelbefattningar bör utses även vid partikanslierna och att tjänstemän vid dessa bör kunna rekryteras till driftvärnet. Förvaltningsstyrelsen har inte något att invända i denna del.

Beträffande personalfrågor anser förvaltningsstyrelsen till skillnad från vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp att personalkontroll bör ske beträffande vissa befattningar hos riksdagen. Styrelsen vill liksom AGB understryka betydelsen av utbildning och information.

Avsnittet i AGB:s rapport om riksdagens lokaler på Helgeandsholmen utgör i huvudsak en redogörelse för förhållanden som redan har beslutats inom ramen för återflyttningsprojektet. I några avseenden lämnar dock arbetsgruppen egna synpunkter. För intervjuer med talman och statsråd bör enligt AGB:s mening utses några rum som är väl belägna i förhållande till talmännens korridor och statsrådskorridoren men inte tillhör någon av dessa. I tre remissyttranden förekommer tveksamhet beträffande sådana rum. Lämpliga rum finns emellertid tillgängliga. De bör enligt förvaltningsstyrelsens mening kunna användas bl. a. för angivet ändamål. Därmed inte sagt att talmän och statsråd skall vara förhindrade att ge intervjuer i rum som tillhör talmanskorridoren eller statsrådskorridoren. De särskilda rummen är alltså en extra tillgång som vid behov – t. ex. ett läge med krav på särskild uppmärksamhet i säkerhetshänseende – kan användas för intervjuer.

AGB har beräknat antalet bevakade ingångar för daglig personpassage till riksdagens lokaler till fem. Därvid har förutsatts att entrén mot Riksplan normalt inte utnyttjas för passage. Med anledning av några kommentarer från justitieuetskottets kansli och Bildleverantörernas förening vill förvaltningsstyrelsen påpeka att det från säkerhetssynpunkt och av ekonomiska skäl är angeläget att nedbringa antalet passager som behöver bevakas. F. n. beräknas att entrén mot Riksplan normalt inte kommer att vara öppen. Självfallet skall den kunna hållas öppen vid särskilda tillfällen.

Ett uttalande av AGB att en metalldetektor skulle effektivisera och förenkla kontrollen före inpassering till allmänhetens läktare har uppmärksamats i några remissyttranden. Någon permanent installation är inte planerad. Den metalldetektor som finns installerad som en passage vid foajén till allmänhetens läktare i Finlands riksdag är tillslagen endast vid vissa tillfällen men kan tänkas ha en återhållande effekt när det gäller att medföra skjutvapen. Förvaltningsstyrelsen vill inte utesluta att senare bedömningar kan tala för att anskaffa tekniska hjälpmedel av detta slag, vid behov efter lagstiftning om dess avsedda användning.

3. Hemställan

Riksdagens förvaltningsstyrelse hemställer

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för behandling av säkerhets- och beredskapsfrågor hos riksdagen som förvaltningsstyrelsen har förordat,
2. att riksdagen godkänner vad förvaltningsstyrelsen har anfört om uppgifterna för riksdagens förvaltningskontor,
3. att riksdagen tar del av vad förvaltningsstyrelsen har anfört om *dels* organisationen av förvaltningskontorets centrala funktion för säkerhetsfrågor m. m., *dels* organisationen för bevakning av riksdagens lokaler, *dels* övriga synpunkter i den rapport som har överlämnats av en särskild beredningsgrupp.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknad ordförande, deltagit ledamöterna Alf Wennerfors, Stig Olsson, Martin Olsson, John Johnsson, Rolf Clarkson, Björn Molin, Tommy Franzén och Lilly Bergander samt personalföreträdarna Anders Forsberg, Lennart Hedlund och Jan Bjurström.

Stockholm den 8 december 1982

RIKSDAGENS FÖRVALTNINGSSTYRELSE

På styrelsens vägnar

INGEMUND BENGTTSSON

/Gunnar Grenfors

Reservationer

1. beträffande *särskild säkerhetsenhet och anlitande av bevakningsföretag*

Tommy Franzén (vpk) anser att förslaget

dels under avsnittet 2.2.3 (s. 7) bort ha följande lydelse:

AGB:s förslag om inrättande av en särskild enhet kritiserar i åtskilliga remissyttranden. Förvaltningsstyrelsen ansluter sig till denna kritik. Säkerhets- och beredskapsfrågorna bör liksom hittills hanteras inom ramen för intendenturenheten. Det saknas skäl att utöver den befintliga organisationen skapa nya resurser enbart för säkerhets- och beredskapsfrågorna.

dels under avsnittet 2.3.3 (s. 11) fr. o. m. det stycke som börjar "Förvaltningsstyrelsen anser" bort ha följande lydelse:

Bevakningen av riksdagens hus bör ombesörjas av egen personal. Så var förhållandet före flyttningen till Sergels torg och man bör nu, så som Statsanställdas förbunds avdelning vid riksdagen föreslår, återgå till den ordningen. Riksdagen bör inte för sin bevakning vara beroende av ett företag utan i princip lita till egna resurser. Därigenom kan riksdagen lättare styra utvecklingen. Det kan exempelvis gälla i samarbetsfrågor och beträffande utbildningsinsatser. Det kan inte uteslutas att riksdagen i speciella fall – exceptionella situationer eller vid mera omfattande sjukdom bland de egna anställda – kan behöva förstärkning utifrån. För att gardera dessa undantagsfall kan man tänka sig att riksdagen har ett begränsat samarbete med ett bevakningsföretag.

2. beträffande anlitande av bevakningsföretag

Lennart Hedlund anser att förslaget under avsnittet 2.3.3 (s. 11) fr. o. m. det stycke som börjar "Förvaltningsstyrelsen anser" bort ha följande lydelse:

Bevakningen av riksdagshuset bör skötas av egen personal. Så var fallet under riksdagens tidigare tid på Helgeandsholmen, och vi bör nu återgå till den ordningen. Ett undantag kan dock göras i fråga om bevakningen av läktaren, där det bör vara möjligt att anlita ett bevakningsföretag.

Att ha egen personal på den viktiga bevakningsfunktionen medför betydande fördelar. Personalen kan utbildas med hänsyn till riksdagens speciella behov. Personalkännedomen ökar också känslan för att servicen blir bättre. Om riksdagen själv håller i rekryteringen av all personal ökar också möjligheten att driva en enhetlig personalpolitik. Den här redovisade inställningen har också en principiellt viktig aspekt, nämligen att man bör ha samma avtal för samtliga som arbetar för riksdagsförvaltningen. Att klyva en personalkategori så att olika regelkomplex blir tillämpliga för skilda delar av personalen är olyckligt.

Innehåll

1.	Inledning	1
2.	Förvaltningsstyrelsens överväganden	2
2.1	Behandling av säkerhets- och beredskapsfrågor hos riksdagen	2
2.1.1	Arbetsgruppens förslag	2
2.1.2	Remissyttranden	3
2.1.3	Överväganden	5
2.2	Organisation av förvaltningskontorets centrala funktion för säkerhetsfrågor m. m.	6
2.2.1	Arbetsgruppens förslag	6
2.2.2	Remissyttranden	7
2.2.3	Överväganden	7
2.3	Organisation för bevakning av riksdagens lokaler.	8
2.3.1	Arbetsgruppens förslag	8
2.3.2	Remissyttranden	9
2.3.3	Överväganden	10
2.4	Övriga synpunkter	11
2.4.1	Arbetsgruppens förslag	11
2.4.2	Remissyttranden	13
2.4.3	Överväganden	14
3.	Hemställan	17
	Reservationer	17
 <i>Bilaga 1 Rapport i februari 1982 av arbetsgruppen för beredskapsfrågor, Riksdagens säkerhet och beredskap (ej bilagor) ..</i>		20
 <i>Bilaga 2 Promemoria den 25 november 1981 av rikspolisstyrelsen, Förslag till säkerhetsskydd för riksdagen (ej bilagor)</i>		48

Bilaga 1

Arbetsgruppen för
beredskapsfrågor (AGB)
1982-02-01

Beredningsgruppen för
beredskapsfrågor

Arbetsgruppen för beredskapsfrågor (AGB) överlämnar härmed rapporten Riksdagens säkerhet och beredskap. Med rapporten ger AGB en grov helhetsbild av den verksamhet som behövs på området. Vidare lämnas vissa förslag. AGB hemställer att beredningsgruppen tillstyrker förslagen och överlämnar rapporten till riksdagens förvaltningskontor.

Under del av tiden för AGB:s hittillsvarande verksamhet har Lars Bergquist och Herbert Johansson medverkat.

Även om AGB:s förslag angående resurser inom RFK för frågor om säkerhet och beredskap godtas finns det övergångsvis behov av fortsatt arbete inom AGB. Gruppen är därför beredd att finnas kvar tills vidare.

Börje Gustafsson

Åke Enlund

Olle Etzén

Staffan Hansson

Eivor Larsson

Styrbjörn Lindow

Innehåll

Sammanfattning	22
1. Inledning.....	23
2. Allmänt fredstillstånd.....	26
2.1 Åtgärder för säkerheten under allmänt fredstillstånd...	26
2.2 Planering för verksamhet under beredskapstillstånd....	31
2.3 Planering för snabbt uppkommande lägen med krigsfara	33
2.4 Planering för verksamheten vid omedelbar krigsfara/ krig.....	35
3. Beredskapstillstånd.....	37
4. Omedelbar krigsfara/krig.....	38
5. Ansvar och organisation	39
6. Personalfrågor	41
7. Lokaler och materiel	44
7.1 Byggnadernas yttre situation	44
7.2 Byggnadernas inre disposition.....	45
7.3 Materiel	47
8. Arbetsgruppens förslag	47

Bilagor¹

1. PM 1980-04-23 om säkerhet och beredskap i riksdagen
2. PM 1981-03-26 om expertuppdrag angående riksdagens säkerhetsfrågor
3. PM 1981-11-25 om förslag till säkerhetsskydd för riksdagen
4. Förteckning av nyckelbefattningar i den inre riksdagsförvaltningen
5. Enkät om beredskapsplanering inom inre riksdagsförvaltningen

¹ Biläggs ej.

Sammanfattning

I rapportens *inledande avsnitt* tar AGB bl. a. upp ambitionsnivå och policy rörande riksdagens säkerhet och beredskap. Den svenska riksdagens öppenhet mot allmänheten och mot representanter för massmedierna förutsätts bestå. Kontroll av in- och utpassering liksom andra säkerhetsåtgärder måste emellertid vidtas redan under allmänt fredstillstånd. Under beredskapstillstånd blir det nödvändigt att skärpa åtgärderna för riksdagens skydd. Vid omedelbar krigsfara eller krig prioriteras skyddet för riksdagens krigsdelegation.

För riksdagens säkerhetsskydd bör finnas föreskrifter som skall följas av envar. Föreskrifterna måste vara beslutade i sådan ordning att auktoriteten och nödvändigheten inte ifrågasätts. Efterlevnaden måste kontrolleras.

Riksdagens planering och förberedelser i beredskapssyfte bör enligt AGB bedrivas med målet att riksdagen även under svåra förhållanden skall kunna utöva sin verksamhet med största möjliga säkerhet och kontinuitet. Beslut som ankommer på riksdagen skall vid varje tillfälle kunna fattas i laga ordning och utan obehörig påverkan. För beredskapstillstånd dominerar behovet av uthållighet. I planeringen för omedelbar krigsfara och krig prioriteras beredskap, samband och skydd. AGB förutsätter att krigsdelegationen övertar riksdagens uppgifter vid omedelbar krigsfara. Särskilt för krigsdelegationen måste beredskapsplaneringen anpassas till motsvarande planering för regeringen och regeringskansliet.

AGB anser att frågor om riksdagens säkerhet och beredskap bör ha en naturlig plats i bestämmelser, avtal, planering och utbildning för riksdagens verksamhet.

I *avsnitt 2* behandlas bl. a. vissa åtgärder för säkerheten under allmänt fredstillstånd. AGB hävdar här att riksdagens förvaltningskontor bör tillföras en enhet för säkerhets- och beredskapsfrågor samt uttalar sig om enhetens uppgifter. Vidare behandlas vilka regler som bör gälla för tillträde till riksdagens lokaler. Beträffande journalister förordas ett ackrediterings-system.

Den mest angelägna åtgärden för att trygga riksdagens kapacitet under beredskapstillstånd är enligt AGB att sörja för tillgång på personal.

Avsnitt 3 gäller beredskapstillstånd. Riksdagen bör då skärpa sina säkerhetsåtgärder, vidta åtgärder som möjliggör långvarig verksamhet under krigsfara samt förbereda verksamhet som skall bedrivas vid omedelbar krigsfara och krig. AGB ger exempel på åtgärder och förberedelser.

I *avsnitt 4* lämnas några synpunkter på verksamheten vid omedelbar krigsfara/krig. AGB uttalar att riksdagen får anses vara mycket sårbar innan krigsdelegationen har trätt till och förflyttat sig till säkrare plats än riksdagens ordinarie lokaler.

Avsnitt 5 tar upp frågor om ansvar och organisation. Den nya enheten för frågor om säkerhet och beredskap föreslås få fyra centralt placerade tjänster

med arbetsuppgifter som anges för var och en. Chefen för enheten skall som riksdagens säkerhetschef direkt under förvaltningsdirektören leda och ansvara för säkerhetsskyddet samt svara för planeringen för riksdagens beredskap.

AGB går i detta avsnitt närmare in på organisationen för bevakning av riksdagens lokaler. Enligt arbetsgruppens mening bör riksdagen i huvudsak följa rikspolisstyrelsens råd att övergå till bevakning helt med hjälp av bevakningsbolag. AGB understryker att riksdagen själv skall leda bevakningstjänsten genom sin säkerhetsenhet. Egna tjänstemän med arbetsledande funktioner, tillhörande säkerhetsenheten, bör underlätta passerkontrollen i de mest utnyttjade ingångarna till riksdagens lokaler.

I *avsnitt 6* behandlas personalfrågor. Personbedömning från säkerhetssynpunkt måste göras även hos riksdagen. Information och utbildning är betydelsefulla inslag i verksamheten för riksdagens säkerhet och beredskap.

Avsnitt 7 behandlar lokaler och materiel. Här beskrivs yttre situation och inre disposition av riksdagens byggnader på Helgeandsholmen och i Gamla stan.

I *avsnitt 8* anger AGB sina förslag.

RIKSDAGENS SÄKERHET OCH BEREDSKAP

1. Inledning

Frågor om riksdagens säkerhet och beredskap diskuterades på tjänstemannaplanet i flera omgångar under 1970-talet. Ett av resultaten var att man år 1976 inrättade ett driftvärn för riksdagen.

Efter en studiedag om beredskapsfrågor den 10 mars 1980 och efterföljande diskussioner bildades våren 1980 en beredningsgrupp – bestående av talmannen, ordföranden i försvarsutskottet, riksdagsdirektören och förvaltningsdirektören – för att bereda frågor om riksdagens beredskapsplanering. Till sin hjälp fick beredningsgruppen en arbetsgrupp under ordförandeskap av byråchefen vid förvaltningskontorets administrativa enhet. Till grund för inrättandet av beredningsgruppen och arbetsgruppen låg en PM 1980-04-23 (bilaga 1).

Beredningsgruppen har under 1980 och 1981 haft tre sammanträden samt dessutom vid tre tillfällen haft sammankomster för information om den militärpolitiska situationen i Europa m. m. Till dessa sammankomster har även inbjudits vice talmännen och kanslichefen i utrikesutskottet. Information har lämnats av tjänstemän från utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och försvarsstabens.

Arbetsgruppen för beredskapsfrågor (AGB) hade sitt första sammanträde i juni 1980. T. o. m. december 1981 har hållits 21 sammanträden.

AGB:s arbete har i huvudsak planerats och utförts av dess ledamöter. Principiellt viktiga frågor har underställts beredningsgruppen. Administrativa beslut har fattats av riksdagens förvaltningskontor (RFK), dvs. av förvaltningsdirektören, direktionen eller förvaltningsstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen har på anmodan av talmannen genomfört och redovisat ett uppdrag om riksdagens fredstida säkerhetsfrågor. AGB har under arbetet fått värdefullt stöd också av bl. a. försvarsdepartementets samordningsavdelning (Fö/Sam). Kontakt har hållits med bl. a. riksdagens verk. AGB har gjort ett studiebesök i Finlands riksdag.

Information om arbetet har lämnats bl. a. i riksdagens personaltidning RD-nytt samt till fackliga företrädare i den inre riksdagsförvaltningen.

Arbetsområdet för beredningen och arbetsgruppen berör såväl allmänt fredstillstånd som beredskapstillstånd (krigsfara) och omedelbar krigsfara/krig. Följande bild åskådliggör sambandet mellan åtgärder och planering för olika tillstånd. AGB har stannat för att utforma denna rapport med uppdelning på ett avsnitt för varje sådant tillstånd och därefter i skilda avsnitt ytterligare behandla ansvarsförhållanden och organisation, personalfrågor samt frågor om lokaler och materiel. Sist i rapporten finns de förslag som AGB nu för fram.

Riksdagens säkerhet och beredskap

Allmänt freds- tillstånd		Åtgärder för säkerhet Planering för verksamheten under beredskapstillstånd Planering för verksamheten vid snabbt uppkommande lägen med krigsfara Planering för verksamheten vid omedelbar krigsfara/krig
Beredskaps- tillstånd (krigsfara)		Skärpta säkerhetsåtgärder Åtgärder för verksamheten Förberedelser för verksamheten vid omedelbar krigsfara/krig
Omedelbar krigsfara/ krig		Krigsdelegationens verksamhet Övrig verksamhet

Inledningsvis finns anledning att beröra ambitionsnivå och policy rörande riksdagens säkerhet och beredskap.

Den svenska riksdagen kännetecknas av stor öppenhet mot allmänheten och mot representanter för massmedierna. Denna öppenhet förutsätts bestå. Kontroll av in- och utpassering liksom andra *säkerhetsåtgärder* måste emellertid vidtas redan under allmänt fredstillstånd. Landets högsta beslutande organ måste kunna skyddas mot terrorister, kuppmakare och våldsvärkare samt mot stöld, brand och andra olyckor.

Skyddsåtgärder bör avse dels skydd för riksdagens verksamhet (integritet),

dels personskydd för riksdagens ledamöter och tjänstemän, *dels* skydd för lokaler, utrustning och sekretessbelagda uppgifter. Vidare bör finnas planer och resurser för att snabbt kunna skärpa säkerhetsåtgärderna.

För riksdagens säkerhetsskydd bör finnas föreskrifter som skall följas av envar. Föreskrifterna måste vara beslutade i sådan ordning att auktoriteten och nödvändigheten inte ifrågasätts. Efterlevnaden måste kontrolleras och det bör ske "vänligt men bestämt".

Under beredskapstillstånd blir det nödvändigt att skärpa åtgärderna för riksdagens skydd. Vid omedelbar krigsfara eller krig prioriteras skyddet för riksdagens krigsdelegation.

Beredskapsåtgärder för riksdagens verksamhet under krigsfara, omedelbar krigsfara och krig består främst av planering men också av vissa åtgärder för att tillgodose de viktigaste behoven av personal, materiel och tjänster. Härigenom skapas grundförutsättningar för de beslut och åtgärder som kan krävas i ett aktuellt läge. Förordningen (1977:55) om vissa statliga myndigheters beredskap gäller inte för riksdagen men bör kunna användas som hjälpmedel i arbetet med planering m. m.

Planering och förberedelser bör bedrivas med målet att riksdagen även under svåra förhållanden skall kunna utöva sin verksamhet med största möjliga säkerhet och kontinuitet. Beslut som ankommer på riksdagen skall vid varje tillfälle kunna fattas i laga ordning och utan obehörig påverkan. För beredskapstillstånd dominerar behovet av uthållighet. I planeringen för omedelbar krigsfara och krig prioriteras beredskap, samband och skydd. AGB förutsätter att krigsdelegationen övertar riksdagens uppgifter vid omedelbar krigsfara. Särskilt beträffande krigsdelegationen måste beredskapsplaneringen anpassas till motsvarande planering för regeringskansliet. Det bör vara en strävan att hålla riksdagens beredskap på samma nivå som regeringskansliets.

Frågor om riksdagens säkerhet och beredskap bör ha en naturlig plats i bestämmelser, avtal, planering och utbildning för riksdagens verksamhet. Samverkan inom riksdagsförvaltningen (riksdagen och dess verk) bör eftersträvas och fortlöpande kontakt upprätthållas.

Att riksdagen vidtar åtgärder för sin säkerhet och beredskap bör vara väl känt. Likaså huvuddragen av dessa åtgärder.

Om statsmakternas säkerhet och handlingsfrihet inte kan garanteras i Stockholmsområdet måste riksdagen och regeringen flytta till i förväg beredda säkrare arbetsplatser. Dessa flyttningar förutsätts tidsmässigt samordnade. För att de inte skall orsaka missförstånd – kanske rentav panik – hos allmänheten bör redan i fred ha informerats om att landet i orostider kommer att ledas från platser där statsmakterna är skyddade och har handlingsfrihet.

Enligt sekretesslagen (1980:100) föreligger sekretess i fråga om vissa förhållanden och planer som gäller riksdagens beredskap, skydd och uthållighet.

Denna rapport innehåller enligt AGB:s uppfattning inte några sekretessbelagda uppgifter.

2. Allmänt fredstillstånd

Under allmänt fredstillstånd måste riksdagen *dels* sörja för skydd mot vad som kan hota riksdagens säkerhet under sådant tillstånd, *dels* planera och vidta åtgärder för lägen som kräver högre beredskap samt för omedelbar krigsfara och krig.

2.1 Åtgärder för säkerheten under allmänt fredstillstånd

Frågor rörande riksdagens bevakning och andra säkerhetsfrågor handläggs f. n. inom riksdagens förvaltningskontor (RFK) av dess intendenturenhet. Chefen för enheten fungerar som riksdagens säkerhetschef. En tjänst för biträdande säkerhetschef – tillika chef för driftvärnet – och två tjänster för arbetsledning är f. n. vakanta.

Av RFK:s instruktion framgår inte att kontoret svarar för frågor om säkerhet eller beredskap. Några bestämmelser om säkerhetsskydd hos riksdagen finns inte. Enligt arbetsordningen för RFK kan sådana bestämmelser meddelas av förvaltningsdirektören.

Rikspolisstyrelsen (RPS) har den 18 december 1981 lämnat talmannen en promemoria med förslag till säkerhetsskydd för riksdagen. Till grund för uppdraget till RPS låg AGB:s PM 1981-03-26 (utformad för ett expertuppdrag, bilaga 2). Promemorian från RPS bifogas som bilaga 3.

I promemorian från RPS påpekas inledningsvis att riksdagens lokaler efter återflyttningen till Helgeandsholmen kommer att vara försedda med bra skyddsanordningar. Minst lika viktigt är emellertid enligt RPS att riksdagen har en ändamålsenlig och modernt uppbyggd säkerhetsorganisation samt väl avvägda bestämmelser och rutiner vad gäller säkerhetsskyddet. Vid upprättandet av särskilda föreskrifter angående säkerhetsskydd för riksdagen bör man, uttalar RPS, söka finna en lämplig avvägning mellan å ena sidan den naturliga strävan att vara ett "öppet hus" och å andra sidan ett tillförlitligt säkerhetsskydd. RPS pekar på att ett säkerhetsmedvetande som har vidgats genom anpassad information bidrar till att stärka säkerhetsskyddet.

RPS lämnar vissa förslag till *organisatoriska ändringar*. Enligt RPS bör inom RFK frågor om säkerhetsskydd och beredskap handläggas av en fristående enhet under förvaltningsdirektören. Enheten bör ledas av en säkerhetschef. För säkerhetschefen behövs en ställföreträdare som tillika är bevakningschef. Personalstyrkan i övrigt vid enheten anpassas till arbetsuppgifternas art och volym. RPS uppskattar det totala personalbehovet vid enheten till 4–6 befattningshavare. RPS lämnar också synpunkter på arbetsuppgifterna för enheten och på lokalerna för denna.

AGB delar uppfattningen att RFK bör tillföras en organisatorisk enhet för

säkerhets- och beredskapsfrågor. AGB anser att enheten bör vara fristående under förvaltningsdirektören. Chefen för enheten bör vara riksdagens säkerhetschef och ha sådana kvalifikationer att frågor om säkerhet och beredskap i stor utsträckning kan delegeras från förvaltningsdirektören.

Säkerhetsenheten bör handlägga alla frågor om säkerhetsskydd för den inre riksdagsförvaltningen samt vid behov lämna stöd i sådana frågor till riksdagens verk. I fråga av exempelvis personaladministrativ natur eller som gäller upphandling kan – beroende på säkerhetsaspektens tyngd och praktiska överväganden – annan enhet inom förvaltningskontoret ha huvudansvaret. I sådana fall bereds frågan i samråd mellan enheterna.

Säkerhetsenheten bör också vara riksdagens sammanhållande resurs för planläggning rörande riksdagens beredskap. Som sådan skall den svara för RFK:s arbete med beredskapsfrågor och samarbeta med sekreteraren i riksdagens krigsdelegation i frågor som särskilt gäller delegationen. Enheten bör handlägga frågor beträffande riksdagens driftvärn.

Liksom motsvarande enheter hos andra myndigheter skall säkerhetsenheten vid behov hävda säkerhets-, kris- och krigsaspekterna i förhållande till fredsekonomiska och andra synpunkter. Den skall ge RFK kapacitet att samarbeta med regeringskansliet och myndigheter inom totalförsvaret samt att därvid företräda riksdagsförvaltningens intressen.

Utbildning och information om säkerhet och beredskap blir viktiga frågor för den nya enheten.

RPS uttalar beträffande säkerhetsenheten att det bör övervägas att till den överföra all registrering av hemliga handlingar som berör försvarssekretessen. AGB har för sin del funnit att övervägande skäl talar mot att centralisera all registrering av detta slags handlingar inom den inre riksdagsförvaltningen. Däremot förutsätter AGB att säkerhetsenheten får ansvar för utbildning, rådgivning och kontroll beträffande registrering, förvaring och hantering av alla handlingar som omfattas av utrikes- eller försvarssekretess. Vidare bör en enhet – t. ex. ett utskottskansli – som sällan får hemlig handling och därför t. ex. inte har godtagbara förvaringsmöjligheter vid behov kunna få praktiskt stöd av säkerhetsenheten.

Med den nya enheten för frågor om säkerhet och beredskap får riksdagen tillräckliga resurser för att bedriva en förutseende verksamhet på dessa viktiga områden. På kort sikt krävs betydande insatser för att höja nuvarande nivå samt för att anpassa säkerhet och beredskap till de förutsättningar som kommer att gälla efter riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen. Beträffande tjänster för säkerhetsenheten återkommer AGB med förslag i avsnitt 5.

RPS går i promemorian också in på *organisationen för bevakning* av riksdagens lokaler. F. n. ombesörjs denna av såväl egen personal som personal från ett bevakningsbolag. Att två olika personalkategorier fullgör samma uppgift kan enligt RPS lätt leda till konfliktsituationer. Med hänvisning också till ojämnheterna i behovet av bevakningspersonal vid olika

tidpunkter föreslår RPS att riksdagens bevakning helt överläts till ett bevakningsbolag. Ökad effektivitet i bevakningen samt möjligheter till flexibel personalstyrka, förstärkningar med kort varsel och samordning av personella och tekniska resurser med andra stora och närliggande bevakningsobjekt framförs som ytterligare argument för förslaget.

Riksdagens bevakning kan ombesörjas på principiellt tre olika sätt:

- helt med egen personal
- helt med hjälp av bevakningsbolag
- med viss egen personal och hjälp av bevakningsbolag (nuvarande system).

AGB anser att RPS sammantaget har redovisat starka skäl för att riksdagen skall gå över till bevakning helt med hjälp av bevakningsbolag. Svagheter och svårigheter som finns i nuvarande system skulle kunna undanröjas eller minska genom en sådan övergång. AGB:s förslag – under beaktande av alla förekommande krav – behandlas ingående i avsnitt 5.

Behovet av *säkerhetsskyddsföreskrifter* för riksdagen behandlar RPS i ett särskilt avsnitt av promemorian. Styrelsen påpekar att säkerhetsskyddsförordningen (1981:421) inte äger tillämpning på riksdagen. RPS föreslår att RFK uppställer mål för säkerhetsskyddet vid riksdagen, meddelar allmänna bestämmelser om säkerhetsskyddet och utfärdar särskilda föreskrifter därom. I promemorian lämnas också förslag till mål, allmänna bestämmelser och särskilda föreskrifter. Förslaget angående särskilda föreskrifter behandlar ämnesområdena sekretesskydd, tillträdesskydd, infiltrationsskydd, information och kontroll. AGB anser att det finns ett klart behov av bestämmelser rörande säkerhetsskyddet inom den inre riksdagsförvaltningen. Instruktionen för RFK bör kompletteras så att det framgår att kontoret skall handlägga frågor om riksdagens säkerhet och beredskap. Allmänna bestämmelser för riksdagens säkerhetsskydd bör snarast utarbetas med ledning av RPS:s förslag och därefter fastställas av RFK. Särskilda föreskrifter bör utarbetas efterhand som riksdagen får resurser för sådant arbete.

Vid utarbetande av säkerhetsskyddsföreskrifter för riksdagen finns som förebilder och hjälpmedel – förutom den nämnda säkerhetsskyddsförordningen samt av RPS och ÖB utfärdade föreskrifter, anvisningar och råd om tillämpningen av förordningen (FA SÅK 1982) – särskilda föreskrifter om säkerhetsskyddet i regeringskansliet m. m., utfärdade hösten 1981.

I detta sammanhang vill AGB anmäla att gruppen har övervägt vilka huvudregler som bör gälla för *tillträde till riksdagens lokaler* under allmänt fredstillstånd. Här bortses från allmänhetens läktare, dit envar som följer vissa ordningsregler normalt i mån av plats har fritt tillträde när kammaren sammanträder. Vidare bortses från riksdagsbiblioteket och tryckeriexpeditionen samt från att vissa utrymmen, bl. a. kammarens plenisal, inte är tillgängliga för alla som vistas i riksdagens lokaler.

Fritt tillträde till riksdagens lokaler har f. n. riksdagens ledamöter och anställda samt alla andra som permanent har sin arbetsplats där. Arbetsplatser hos riksdagen har bl. a.

- medarbetare vid partikanslier
- vissa anställda hos hyresvärderna (Stockholms kommun)
- vissa anställda hos entreprenörer som postverket, televerket, SJ Resebyrå samt anlitate bolag för bevakning och restaurang
- vissa medarbetare i Tidningarnas Telegrambyrå och svenska massmedier ("riksdagsjournalisterna").

Tillträde medges alla som är igenkända av bevakningspersonalen eller uppger ett godtagbart ärende, t. ex. att delta i sammanträde med kommitté eller att ha ett avtalat sammanträffande med ledamot eller tjänsteman i riksdagen. Vidare medges tillträde för dem som åberopar svensk yrkeslegitimation som journalist.

Av redogörelsen framgår att många som inte har arbetsplats i riksdagens lokaler kan vistas där. En stor del av dessa kommer till riksdagen för att delta i olika slag av sammanträden. Sammanträdeslokalernas belägenhet har därför stor betydelse från säkerhetssynpunkt. AGB återkommer till denna fråga i avsnitt 7.

Det sammanlagda antalet journalister som utnyttjar sina möjligheter att komma in i riksdagens lokaler har uppskattats till 300–400. Särskilt många vistas där samtidigt i samband med regeringsombildningar och liknande händelser. Även känsliga utrymmen har då blivit överhopade och mer eller mindre blockerade av fotografer och andra journalister. Detta är självfallet negativt från säkerhetssynpunkt.

AGB har övervägt om riksdagen borde begränsa den allmänna tillträdesrätten för journalister till det 50-tal som nu har och vid återflyttningen till Helgeandsholmen får arbetsplatser i riksdagens lokaler. Mot bakgrund av sin principiella syn på behovet av öppenhet mot allmänheten vill AGB emellertid inte förorda detta. En sådan begränsning bör däremot vara möjlig om riksdagen måste skärpa sitt säkerhetsskydd och som ett led i detta minska utomstående tillträde till lokalerna. Beredskapsanvisningar bör utarbetas för detta läge.

För allmänt fredstillstånd vill AGB i stället rikta uppmärksamheten på den möjlighet som finns att begränsa den allmänna tillträdesrätten för journalister med ett "ackrediteringssystem" av det slag som finns i flera andra länders parlament. AGB har diskuterat ett system enligt vilket riksdagen utfärdar tillträdeslegitimation för medarbetare i nyhetsmedier. Vid särskilt anordnade presskonferenser skulle självfallet alla journalister äga tillträde.

AGB är medveten om att principiella eller praktiska skäl kan anses tala mot ett ackrediteringssystem för journalister under allmänt fredstillstånd. Gruppen stannar dock för att förorda att ett ackrediteringssystem införs. I

övrigt räknar AGB med att tillträde till riksdagens lokaler under sådant tillstånd skall medges efter i huvudsak samma principer som nu gäller. Varje besökare skall uppge sitt ärende och legitimera sig om vederbörande inte är igenkänd. (Bl. a. för den som kommer till riksdagen för att ta del av allmän handling gäller särskilda regler.) Slentrian i inpasseringskontrollen måste motarbetas. Uppgift om att man har överenskommit om sammanträffande med en ledamot eller tjänsteman skall kontrolleras om besökaren inte är igenkänd. Den som tillhör riksdagen och anordnar ett sammanträde i vilket även utomstående skall delta bör vara skyldig att lämna förteckning över dem som skall delta i sammanträdet. Tillträdesskyddet är liksom säkerhetsskyddet i övrigt till stor del beroende av vilket säkerhetsskyddsmedvetande som finns hos riksdagens ledamöter och övriga som arbetar i riksdagens lokaler.

För att hålla ett säkerhetsskyddsmedvetande levande i fredstid behövs återkommande utbildning och information.

AGB tar nu inte närmare ställning till systemet för kontroll av besökare. Systemet kan t. ex. som hos Finlands riksdag innefatta att varje besökare skall bära särskilt tillträdeskort väl synligt under vistelsen i riksdagens lokaler.

Riksdagens säkerhetsskydd innefattar inte åtgärder till förebyggande av ohälsa och olycksfall enligt arbetsmiljölagen (1977:1160). Rutiner och resurser för åtgärder om det uppstår brand m. m. eller inträffar olycksfall eller akuta sjukdomstillstånd tillhör emellertid riksdagens säkerhetsfrågor i vid bemärkelse. Under beredskap och krig – liksom t. ex. vid omfattande terroristaktioner i fredstid – kan samhällets ordinarie resurser för hjälp i sådana situationer komma att efterfrågas från många håll samtidigt. Det är därför önskvärt att riksdagen disponerar en egen personell resurs för *brandsläckning och första hjälpen*. En sådan resurs får betydelse för räddning av liv och egendom och bör vara organiserad redan under allmänt fredstillstånd.

AGB har mot denna bakgrund övervägt om riksdagen borde inrätta ett s. k. verkskydd. Rekryteringen till ett sådant bygger på civilförsvarspikten och sker i regel bland de anställda vid den aktuella arbetsplatsen. Verkskydd ingår i civilförsvaret.

Riksdagens verksamhet vid omedelbar krigsfara eller krig kan inte beräknas fortgå i vanlig omfattning och i ordinarie lokaler. Med hänsyn härtill anser AGB att behovet av resurser för brandsläckning och första hjälpen till skadade kan tillgodoses genom att riksdagen i fredstid *dels* anordnar självskyddsutbildning som står öppen för all personal i riksdagen, *dels* organiserar en frivillig rekryterad brand- och sjukvårdsgroup bland personalen. Gruppen bör anknytas till driftvärnet. Den kan förslagsvis bestå av 10–15 personer. Åtgärder av detta slag ligger i linje med föreskrifter i arbetsmiljölagen (jfr. 2 kap. 8 §).

Riksdagen har f. n. en *bevakningscentral*. En sådan central kommer att finnas också i de lokaler som riksdagen disponerar efter återflyttningen till Helgeandsholmen. Från bevakningscentralen övervakas entréer m. m. genom TV-överföring. Till centralen kopplas larmanordningar i olika delar av riksdagens lokaler. Inre bevakning utförs också med personella resurser. Bevakningscentralen bör enligt AGB:s mening också fungera som *larmcentral* vid brand och olycksfall.

Riksdagens signalanläggning kan utnyttjas för s. k. *generalorder*. Det innebär att talmannen m. fl. har möjlighet att från några platser i riksdagshuset lämna meddelanden som hörs överallt i riksdagens lokaler där det finns anordning för akustisk signal om förestående votering i kammaren. Sådana anordningar är placerade i alla utrymmen där riksdagsledamöter kan befinna sig. I arbetsrum för ledamöter och tjänstemän är signalen monterad i radiohögtalare. Om "generalordern" används bryts radioprogram och överföring från kammaren.

"Generalordern" bör enligt AGB:s mening utnyttjas vid akuta hot mot riksdagens säkerhet samt när det finns behov att lämna viktiga och brådskande meddelanden som hänger samman med riksdagens beredskap.

"Generalorderns" tekniska funktion bör självfallet provas regelbundet. AGB anser att sådana prov lämpligen görs samtidigt med motsvarande prov av civilförsvarets alarmeringsanläggningar, dvs. var tredje månad (varje helgfri första måndag i december, mars, juni och september).

Anvisningar om åtgärder vid brand och liknande lägen bör införas i riksdagens telefonkatalog.

2.2 Planering för verksamheten under beredskapstillstånd

Riksdagen måste vidta åtgärder för sin trygghet och säkra funktion i ett beredskapsläge med risk för anfall mot landet. Ett sådant läge kan antas innebära att landet är mer eller mindre avspärrat samt att det råder spänning bland befolkningen och höjd beredskap inom totalförsvaret. AGB räknar med att riksdagen skall fungera i stort sett som vanligt och i ordinarie lokaler. Inpasseringskontroll och andra säkerhetsåtgärder skärps dock beroende på läget.

Förhållandena under beredskapstillstånd torde för riksdagen innebära bl. a.

att förnödenheter inte levereras i normal omfattning,

att ledamöter och tjänstemän i högre grad än vanligt efterfrågar information och åtgärder rörande nationens, riksdagens samt eget och familjens skydd,

att åtskilliga tjänstemän kallas till tjänstgöring inom totalförsvaret.

Vidare kan riksdagsarbetet påverkas av en ökad politisk enighet (samlingsregering) och av att riksdagsärendena ändrar karaktär beroende på

försvarsansträngningarna.

Den mest angelägna åtgärden för att trygga riksdagens kapacitet under beredskapstillstånd är att sörja för tillgång på personal. Riksdagsledamöterna är genom bestämmelse i uppskovskungörelsen (1973:939) undantagna från skyldighet att tjänstgöra vid försvarsmakten under beredskapstillstånd och krig. Enligt samma kungörelse är RFK uppskovsmyndighet i fråga om riksdagens personal.

Efter förslag av AGB och beredningsgruppen har RFK beslutat att ett antal befattningar i den inre riksdagsförvaltningen skall betraktas som nyckelbefattningar (bil. 4).

Med nyckelbefattning menas en chefs- eller specialistbefattning med arbetsuppgifter som är så viktiga för riksdagens säkra funktion att det bör säkerställas att kompetent person står till förfogande i befattningen även under beredskapstillstånd. Utöver arbetsuppgifterna för de ca 85 nyckelbefattningarna finns andra arbetsuppgifter som också är viktiga för riksdagens säkra funktion men som bör kunna utföras efter omdisponeringar bland tillgänglig arbetskraft och andra åtgärder som vidtas beroende på behov och möjligheter.

För nyckelbefattningar bör RFK minst en gång om året kontrollera att innehavarna står till förfogande under beredskapstillstånd. I förekommande fall undersöks förutsättningarna för undantag från skyldighet att tjänstgöra vid försvarsmakten under beredskapstillstånd och krig (uppskov) eller för motsvarande undantag från skyldighet att tjänstgöra inom annan del av totalförsvaret.

En viktig fråga gäller tillgången på personal i lägen som kräver forcerat arbete inom vissa enheter. Bestämmelser och avtal om arbetstid m. m. bör efter hand anpassas till behovet av undantag för beredskapstillstånd och krig. Det bör ankomma på RFK att bevaka att så sker, bl. a. genom att hålla kontakt med motsvarande planeringsarbete inom regeringskansliet.

AGB har genom en enkät inhämtat synpunkter från chefer i den inre riksdagsförvaltningen angående verksamheten under beredskapstillstånd och vid omedelbar krigsfara (bilaga 5). Svaren (17 st) visar att man för beredskapstillstånd fäster stor vikt vid att ha tillgång till lämplig personal. Från några håll påpekas att övertidsbegränsningar och liknande fredsrestriktioner skulle kunna bli hinder i verksamheten. Man pekar också på beroendet av service- och stödfunktioner av olika slag. RFK räknar med att utbetalning av löner m. m. kan behöva ske utan datorstöd. För omedelbar krigsfara framkommer bl. a. behov av resurser för transporter och för förstöring av vissa handlingar.

Enkätsvaren – liksom AGB:s underlag i övrigt – bör överlämnas till den enhet för säkerhets- och beredskapsfrågor som AGB förutsätter skall tillkomma. AGB anser att det bör undersökas om löneutbetalningen för den aktiverade krigsdelegationen kan samordnas med den krigsorganiserade departementsorganisationen. Frågor rörande beredskapen när det gäller

datorstöd behöver bearbetas i samma takt som riksdagen gör sig beroende av sådant stöd.

Riksdagen är mycket beroende av vissa funktioner som inte sköts av egen personal. Dessa funktioner bör säkerställas genom överenskommelser med bl. a. televerket, postverket, SJ Resebyrå samt anlitade företag för bevakning, riksdagstryck och restaurang. AGB har kontaktat dessa företag m. m. och kan konstatera att deras beredskap för ofärdstider är ojämn. Det bör ankomma på RFK att senast inför riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen tillse att nödvändiga överenskommelser i beredskapssyfte kommer med i nya avtal med "riksdagens entreprenörer".

Riksdagens driftvärn består av driftvärnsmän som är indelade i grupper. Utbildning har skett bl. a. på särskilda kurser vid hemvärnets stridsskola. Alltsedan starten 1976 har några kvinnliga tjänstemän följt aktiviteter inom driftvärnet utan att vara formellt anslutna till driftvärnet eller till frivillig försvarsorganisation.

AGB anser att riksdagen även i fortsättningen bör stödja driftvärnet och uppmuntra deltagande i detta. Kvinnornas intresse kan – i avvaktan på ev. ändrade regler för anslutning till driftvärnet – tas till vara bl. a. inom ramen för den brand- och sjukvårdsgrupp som AGB har berört tidigare och återkommer till i avsnitt 6.

Till beredskapsplanläggningen hör att tillse att vissa telefonförbindelser ges särskilt skydd.

2.3 Planering för snabbt uppkommande lägen med krigsfara

I det säkerhetspolitiska underlaget för totalförsvarets planering ingår ett krav att ta ökad hänsyn till risker för att ett eventuellt anfall mot Sverige sker överraskande (överraskande inlett anfall).

Riksdagen måste liksom regeringskansliet ha planer och resurser för att under allmänt fredstillstånd snabbt kunna vidta åtgärder med anledning av en överraskande händelseutveckling som innebär krigsfara eller krig. Denna ambition ställer krav på förtänksamhet beträffande

- underrättelser
- beredskap
- samverkan
- skydd.

Ett första krav är givetvis att riksdagen i någon form blir underrättad om vad som sker. Utöver den nyhetsrapportering som är tillgänglig för envar genom massmedierna bör riksdagen snabbt få tillförlitlig information om händelser och indikationer som kan ha betydelse för dess säkerhet och beredskap. Under AGB:s hittillsvarande verksamhet har behovet av särskilda underrättelser tillgodosetts i huvudsak på följande tre sätt. Som tidigare nämnts har beredningsgruppen m. fl. vid ett antal tillfällen fått

redogörelser för det säkerhetspolitiska läget i Europa m. m. Vidare har talmannen och några riksdagstjänstemän tagit del av skriftliga underrättelseorienteringar veckovis. Slutligen har AGB genom överenskommelse med Fö/Sam tillförsäkrats omedelbar och fortlöpande information i händelse av en oroande utveckling i Sveriges omvärld. Inom statsrådsberedningen och Fö/Sam övervägs att organisera en rutin för särskild orientering i sådana lägen åt de högsta beslutande organen i totalförsvarsfrågor. AGB räknar med att riksdagen blir representerad vid sådana orienteringar.

En av de första åtgärderna för AGB blev att utarbeta ett provisoriskt system för snabba beredskapshöjningar i riksdagen. Systemet godkändes av beredningsgruppen i december 1980. Det innebär i sina huvuddrag att man räknar med dels grundberedskap, dels höjd beredskap. För *grundberedskap* finns aktuella förteckningar av personer i utrikesnämnden, krigsdelegationen, beredningsgruppen och AGB, även med semesteradresser. Kontaktmän ur AGB svarar för att information från bl. a. Fö/Sam förs vidare till talmannen m. fl. Viss sambandsutrustning hålls i beredskap. Vid *höjd beredskap* kan snabbt införas telefonjour med hjälp av tjänstemännen i AGB. Ansvar och sätt för alarmering av bl. a. talmannen har reglerats.

Samverkan för beredskapen i detta avseende gäller främst underrättelser (UD, Fö/Sam och försvarsstaben) men också riksdagens skydd (polismyndighet och militär myndighet). Försvarsrådet har nyligen beslutat att fr. o. m. 1982 inbjuda talmännen och riksdagsdirektören till rådets sammanträden. Riksdagens ledning får härigenom del av samma information som regeringskansliet och de centrala totalförsvarsmyndigheterna.

För riksdagens skydd disponeras under vissa förutsättningar det egna driftvärnet. Vid beredskapstillstånd eller krig eller om regeringen så förordnar intar detta, liksom hemvärnet i övrigt, s. k. hemvärnsberedskap. Endast då och i samband med utbildning (övning) uppträder driftvärnets personal med militär utrustning. AGB vill peka på möjligheten att anordna övning för driftvärnet som led i en snabb beredskapshöjning.

Riksdagens organisation och åtgärder för säkerheten i fredstid bör även på lång sikt innefatta en viss grundberedskap för att snabbt kunna höja riksdagens beredskap och vidta nödvändiga åtgärder. Former för successiva beredskapshöjningar bör finnas genomtänkta och dokumenterade. Därigenom underlättas de beslut som måste fattas i ett aktuellt läge. Vidare ökar säkerheten för att besluten utan dröjsmål delges berörd personal. Någon automatik för beredskapshöjningar i riksdagen räknar AGB emellertid inte med.

AGB förordar att det nu gällande provisoriska systemet för beredskapshöjningar behålls tills vidare. När en särskild enhet för säkerhets- och beredskapsfrågor har börjat sitt arbete bör den få en viktig plats i systemet och även kunna vidareutveckla detta.

2.4 Planering för verksamheten vid omedelbar krigsfara/krig

I regeringsformens 13 kapitel ges en rad grundläggande bestämmelser om riksdagens och regeringens verksamhet vid krig och krigsfara.

Är riket i krig eller omedelbar krigsfara, skall en inom riksdagen utsedd krigsdelegation träda i riksdagens ställe, om förhållandena kräver det (RF 13 kap. 2 §).

AGB tar i denna rapport inte upp sådana lägen som att riksdagen sammanträder på annan ort än Stockholm eller att sammanträde sker på ockuperat område. I detta avsnitt behandlas planeringen i fred för det fall att krigsdelegationen ersätter riksdagen. AGB förutsätter att så sker om det blir omedelbar krigsfara. Redan i fredstid bör skapas bästa möjliga praktiska förutsättningar för krigsdelegationen att verka på det sätt som grundlagen förutsätter.

Riksdagens krigsdelegation består av talmannen som ordförande och av femtio andra ledamöter. Ledamöterna väljs för hel valperiod. Det åligger krigsdelegationens ordförande och vice ordförande att förbereda delegationens verksamhet (RO 8 kap. 12 § jämte tilläggsbestämmelse). Kammarsekreteraren är sekreterare i delegationen (tilläggsbestämmelse till RO 9 kap. 1 §). Krigsdelegationen finns alltså redan i fred. AGB anser att en förteckning över krigsdelegationen bör finnas införd i riksdagens katalog med uppgifter om ledamöter och riksdagsorgan.

Ansvar för krigsdelegationens förberedelser är skilt från det ansvar som RFK har för annan beredskapsplanläggning. I en rad avseenden krävs dock en praktisk samordning. AGB behandlar i fråga om krigsdelegationen endast vissa frågor om information m. m. Frågor om delegationens arbetsformer m. m. tas inte upp här. Verksamheten sedan delegationen har lämnat riksdagshuset behandlas inte heller i denna rapport. En helhetsbild av planeringen för krigsdelegationens verksamhet bör av sekretesskäl finnas endast hos mycket få personer.

Riksdagens krigsdelegation utses på förslag av valberedningen, som i sin tur får förslag av de olika partigrupperna. Det är därför angeläget att valberedningen och partigrupperna är väl medvetna om delegationens uppgifter och har någon kännedom om dess arbetsbetingelser. Grundläggande information av samma slag som lämnas till delegationens ledamöter bör alltså lämnas även till valberedningen och partigrupperna (partikanslierna).

Krigsdelegationens ledamöter bör vara väl medvetna om sitt uppdrag. Det bör övervägas att i början av varje ny valperiod anordna några timmars utbildning för ledamöterna. Sådan utbildning kan planeras och genomföras i samarbete med regeringskansliet och försvarshögskolan.

Krigsdelegationens presidium och några av dess tjänstemän bör ges återkommande information om den säkerhetspolitiska utvecklingen och om totalförsvarets beredskap. De bör om möjligt delta i övningar och

genomgångar som rör beredskapen för rikets högsta ledning. Fö/Sam avser att fortlöpande inbuda representanter för riksdagens ledning att delta i orienteringar, studier och övningar tillsammans med representanter för regeringen och regeringskansliet. Härtill kommer deltagandet i försvarsrådets sammanträden.

Som led i en grundberedskap för riksdagens krigsdelegation bör även i fortsättningen insamlas semesteradresser till delegationens ledamöter och tjänstemän. Det bör sörjas för att kontaktvägarna till utrikesnämnden samt till statsrådsberedningen och Fö/Sam hålls öppna under alla förhållanden. Genom bevakning och andra säkerhetsåtgärder i fredstid samt genom att behålla och stödja sitt driftvärn kan riksdagen skapa ett grundläggande skydd för krigsdelegationen så länge den befinner sig i riksdagens lokaler. Med hjälp av polis och bevakningsbolag kan skyddet förstärkas. Vid utflyttning till särskild uppehållsplats kan tillkomma skydd genom försvarsmaktens försorg.

Bl. a. följande slag av planering torde krävas för krigsdelegationens verksamhet men behandlas här inte närmare:

- planering för alarmering, samling och skydd av krigsdelegationen när dess ledamöter och tjänstemän i utgångsläget inte befinner sig i riksdagens lokaler
- planering för utflyttning till särskild uppehållsplats.

Planeringen i fredstid för det fall att krigsdelegationen övertar riksdagens uppgifter bör inte inskränka sig till krigsdelegationens angelägenheter. Man bör räkna med att vissa åtgärder behöver vidtas i riksdagens lokaler även sedan krigsdelegationen har lämnat dessa. En stor del av riksdagens verksamhet skall avvecklas och det bör ske på ett planmässigt sätt.

Om riksdagens verksamhet i ordinarie former har avbrutits och krigsdelegationen har lämnat riksdagshuset bör tillgänglig personal till en början utnyttjas för undanförsel av arkivalier m. m. En i förväg utsedd grupp – informationsgrupp – bör i det längsta stanna kvar i riksdagens lokaler för att leda verksamheten där, kunna ge information till allmänheten och om möjligt organisera en långvarig bevakning av lokalerna, m. m. En sådan grupp består förslagsvis av tre riksdagsledamöter och tre tjänstemän.

Ledamöter och personal som inte tas i anspråk för krigsdelegationen eller i informationsgruppen lämnar tillfälligt sina uppgifter i riksdagen. Ledamöterna förutsätts bege sig till sina hemorter för att där ingå i ledningen av regional eller lokal samhällsverksamhet. I samarbete med bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen bör redan i fredstid undersökas hur övertalig personal kan utlånas för andra samhällsviktiga uppgifter.

Planeringen för det fall att krigsdelegationen övertar riksdagens uppgifter bör också gälla åtgärder för att återgå till riksdagsverksamhet i ordinarie former. När det på grund av bestämmelserna i regeringsformen inte längre finns förutsättningar för delegationens verksamhet måste en snabb återgång

vara praktiskt möjlig. Planeringen bör syfta till att hålla sådana praktiska möjligheter öppna.

3. Beredskapstillstånd

Beredskapstillstånd inträder i den ordning som stadgas i lagen (1960:513) om beredskapstillstånd. Under beredskapstillstånd bör riksdagen

- skärpa sina säkerhetsåtgärder
- vidta åtgärder som möjliggör långvarig verksamhet under krigsfara
- förbereda sådan verksamhet som skall bedrivas vid omedelbar krigsfara och krig.

Under beredskapstillstånd torde ett ökat allmänt intresse för frågor som säkerhet och beredskap påverka verksamheten även i riksdagens organisation.

Skärpta säkerhetsåtgärder består i första hand i att förstärka åtgärder som vidtas redan under allmänt fredstillstånd. Både allmänheten och journalisterna måste underkasta sig andra regler än under normalt fredstillstånd. Det ligger nära till hands att räkna med en skärpt kontroll av inpasseringen till riksdagens lokaler och av bagage som medförs av den som har tillträdesrätt. Detta kan ske bl. a. genom att utöka bevakningen vid portarna och skärpa den inre bevakningen. Eventuellt hålls färre portar öppna än normalt. Fredstida krav på legitimation kan tillämpas hårdare. Delar av riksdagens lokaler kan sättas under särskild bevakning.

Den inre bevakning som finns under allmänt fredstillstånd kan skärpas bl. a. genom ökad rondering.

I samråd med RPS bör personskyddet för riksdagens talman förstärkas under beredskapstillstånd.

Om beredskapstillstånd inträder bör RFK snarast göra en genomgång av läget i fråga om nyckelpersoner och tjänstemän på skyddsklassade tjänster. Eventuellt eftersläpande åtgärder vidtas omgående. AGB återkommer till personalkontrollen i avsnitt 6.

Ansvariga för viktiga förnödenheter som finns i endast små lager bör i detta läge undersöka förutsättningarna att göra kompletterande anskaffningar så att man får en kontrollerad lagerhållning. De bör också förbereda och vid behov införa restriktioner för förbrukningen.

AGB förutsätter att i detta läge krigsdelegationens planer ses över och vid behov kompletteras. I beredskapshöjande syfte ges ytterligare information till delegationens ledamöter och tjänstemän. Vissa övningar anordnas, troligen gemensamt med regeringskansliet. I sådana övningar deltar i första hand delegationens presidium och chefstjänstemän.

Riksdagens driftvärn bör under beredskapstillstånd se över sina verksamhetsplaner, larmlistor m. m. och intensifiera sin utbildning. Man får räkna med att ytterligare tjänstemän önskar ansluta sig till driftvärnet och behöver

introduktionsutbildning. Kompletterande materialanskaffning kan bli aktuell.

Både för säkerhet och beredskap gäller under beredskapstillstånd att det ställs stora krav på underrättelser och samverkan. Med hjälp av regeringskansliet och berörda myndigheter måste riksdagen hålla sig underrättad om läget och få underlag för att bedöma risken för omedelbar krigsfara eller krig. För att kunna följa lägets utveckling bör riksdagen vara representerad vid de fortlöpande lägesorienteringar som planeras för regeringskansliets behov.

Det system som tillämpas för snabba beredskapshöjningar under allmänt fredstillstånd bör vara användbart för handlingsberedskapen även under beredskapstillstånd. Det bör i vart fall användas till dess ett nytt system har utarbetats.

Prov med riksdagens "generalorder" bör under beredskapstillstånd ske oftare än under allmänt fredstillstånd, förslagsvis en gång i veckan.

4. Omedelbar krigsfara/krig

Att det råder omedelbar krigsfara eller att riket är i krig konstateras av regeringen. Omedelbar krigsfara kan men måste inte tillkännages genom s. k. beredskapslarm.

Som tidigare har nämnts förutsätter AGB att krigsdelegationen övertar riksdagens beslutsfunktioner i ett läge med omedelbar krigsfara. Varje dröjsmål torde innebära stor risk. Beslut om övertagande i ett sådant läge skall enligt regeringsformen 13 kap. 2 § fattas av utrikesnämndens ledamöter i förening med statsministern. Ett sådant beslut måste antas bli samordnat med beslut om motsvarande åtgärder för regeringen och regeringskansliet.

Riksdagen får anses vara mycket sårbar innan krigsdelegationen har trätt till och förflyttat sig till säkrare plats än riksdagens ordinarie lokaler. För planeringen gäller olika förutsättningar beroende på om riksmöte pågår eller inte. Ett allmänt krav är att delegationen skall stå i förbindelse med regeringen och ha liknande skydd som denna.

Planeringen för krigsdelegationens aktivering och fortgående verksamhet behandlas inte närmare i denna rapport.

I ett läge då krigsdelegationen har övertagit riksdagens beslutsfunktioner och lämnar riksdagshuset måste verksamheten där inriktas på att stödja delegationens avfärd och att ge information till ledamöter och tjänstemän som inte tillhör denna. Man måste också räkna med ett vidare behov av information. Det kan förutsättas att allmänheten och representanter för massmedierna ställer frågor om vad som händer. För att möta ett sannolikt informationsbehov och motverka misstolkningar (propaganda) av typ "nu flyr riksdagen" bör den tidigare nämnda informationsgruppen träda i verksamhet. Som förut har nämnts bör allmänheten dessutom långt tidigare ha informerats om planerna att i kritiska lägen flytta regering och riksdag från

ordinarie lokaler.

Sedan krigsdelegationen har lämnat riksdagens ordinarie lokaler inriktas verksamheten där på undanförsel av vissa arkivalier, värdeföremål m. m. samt på bevakning mot plundring och förstörelse. Delar av driftvärnet liksom av brand- och sjukvårdsgruppen kan få viktiga uppgifter. Informationsgruppen kan i detta läge eventuellt få till uppgift att svara för viss kommunikation med krigsdelegationen. Gruppen bör ges ett gott skydd och goda sambandsmedel för att i det längsta kunna vara riksdagens ansikte i Stockholm.

5. Ansvar och organisation

AGB anser att det har grundläggande betydelse för riksdagens säkerhet och beredskap att RFK arbetar med frågor härom. Ansvar och befogenheter i sådana frågor bör framgå av *förvaltningskontorets instruktion*.

12 § i instruktionen för RFK finns punktvis uppräknade ett antal uppgifter för kontoret. AGB föreslår att uppräknningen kompletteras med en ny punkt av följande lydelse: "Handlägga frågor angående säkerhet och beredskap hos riksdagen."

I avsnitt 2 har AGB under 2.1 uttalat sig för att RFK tillförs en *enhet för säkerhets- och beredskapsfrågor* samt att enheten blir fristående under förvaltningsdirektören. Det gäller här i många avseenden en stabsfunktion. AGB tar inte ställning till enhetens benämning (t. ex. säkerhetsenheten eller säkerhetsdetaljen), som bör slutligt bestämmas inom ramen för resultaten av den pågående utredningen för översyn av RFK:s organisation. Uppgifterna för enheten har AGB beskrivit i avsnitt 2.

För den nya enheten räknar AGB med fyra centralt placerade tjänster. Tre av dessa motsvaras av tre befintliga och vakanta tjänster. Härtill kommer vissa tjänster för arbetsledare vilkas uppgifter framgår av det följande. Med dessa resurser för enheten får RFK en tillräckligt stark organisation för frågor om säkerhet och beredskap.

Chefen för enheten – riksdagens säkerhetschef – bör svara för beredning av frågor om riksdagens säkerhet och beredskap som skall avgöras av förvaltningsdirektören, direktionen eller förvaltningsstyrelsen. Säkerhetschefen skall direkt under förvaltningsdirektören leda och ansvara för säkerhetsskyddet inom riksdagen samt svara för planering för riksdagens beredskap och samarbeta med riksdagsdirektören i frågor som särskilt gäller riksdagens krigsdelegation. Vidare skall säkerhetschefen leda säkerhetsenhetens arbete, utöva myndighetens chefskap för driftvärnet samt svara för kontakter och samarbete rörande säkerhet och beredskap med bl. a. riksdagens verk, regeringskansliet och myndigheter inom totalförsvaret.

Under säkerhetschefen bör finnas tjänster för två kvalificerade handläggare som biträder chefen. En av dessa bör vara säkerhetschefens ställföreträdare.

En av de båda handläggarna bör främst handlägga frågor om säkerhets-

skydd och därmed bl. a. vara chef för riksdagens bevakningstjänst och som sådan samarbeta med kammarkansliet och riksdagens internationella sekretariat. Till tjänsten bör höra att utarbeta förslag till föreskrifter om säkerhetsskydd samt förbereda och medverka i utbildning, information och kontroller angående säkerhetsskyddets praktiska tillämpning.

Den andra handläggaren bör främst ägna sig åt frågor om riksdagens beredskap. På detta område behöver tas fram underlag för beslut i olika lägen och beredas frågor som bl. a. gäller personal, lokaler och materiel. Innehavaren av tjänsten bör vara första kontaktman med regeringskansliet i det system för underrättelser och beredskap som tillämpas samt vid behov biträda krigsdelegationens sekreterare i samband med övningar, utbildning och information.

Den fjärde tjänsten inom enheten bör avses för kvalificerade biträdesgöromål. Förutom att svara för administrativa göromål för enheten bör innehavaren t. ex. föra protokoll vid inventeringar av hemliga handlingar samt medverka vid utbildning och i arbete med legitimations- och magnetkort, nycklar m. m. såvitt sådant arbete sker inom säkerhetsenheten.

En av handläggarna under säkerhetschefen bör vara förbandschef för driftvärnet. Alla tjänstemän vid enheten bör medverka vid beredskapshöjningar, t. ex. genom att ingå i jourssystem.

I avsnitt 2 har AGB berört frågan om *organisationen för bevakning* av riksdagens lokaler. RPS har enligt arbetsgruppens mening redovisat starka skäl för att riksdagen skall gå över till bevakning helt med hjälp av bevakningsbolag.

Den riksdagens öppenhet som AGB har berört i avsnitt 1 måste beaktas när det gäller organisationen för bevakning. Samtidigt finns behov av större säkerhet vid passerkontrollen, högre beredskap vid incidenter av olika slag och flexibilitet i bevakningstjänsten med hänsyn till riksdagens arbetsrytm. Enligt AGB:s mening kan alla dessa krav tillgodoses om riksdagen för all bevakning anlitar ett resursstarkt bevakningsbolag men också själv utövar en fast ledning av bevakningstjänsten.

Riksdagen måste kunna ta emot besökare till enskilda riksdagsledamöter och underlätta för ledamöterna att delta i sammanträden med nämnder och kommittéer i vilka de är utsedda som sina partiets representanter. Många fler än de som har sina arbetsplatser i riksdagens lokaler har alltså legitim anledning att besöka dessa. I de mest utnyttjade ingångarna bör därför passerkontrollen underlättas genom att riksdagen håller egna arbetsledare med särskilt stor personkännedom och goda kunskaper om pågående aktiviteter i riksdagens lokaler. AGB tänker i första hand på huvudingångarna längs med Riksgatan och i andra hand på ingången till ledamotsbyggnaden.

AGB understryker att riksdagen själv skall leda bevakningstjänsten genom sin säkerhetsenhet. De 4–6 tjänstemän för arbetsledning i nämnda ingångarsom AGB räknar med bör administrativt tillhöra säkerhetsenheten.

Åtskilliga av nuvarande 12 tjänster för bevakningsman är vakanta eller har innehavare som kommer att pensioneras under de närmaste åren. Innehavare som inte kommer i fråga för arbetsledande uppgifter hos riksdagen eller erbjuds anställning hos bevakningsbolaget bör kunna ges andra arbetsuppgifter hos riksdagen.

Riksdagen bör genomföra ny upphandling av bevakningstjänsten i god tid inför återflyttningen 1983 till Helgeandsholmen. Tidsförhållandena härvidlag har kommenterats av RPS. Anbudsinfordran bör innefatta en noggrann beskrivning av riksdagens krav och bevakningens omfattning. Inom ramen för det avtal som kan komma att träffas skall kunna ske minskning eller ökning av bevakningsinsatsen efter överenskommelse parterna emellan, dvs. mellan riksdagens bevakningschef och den förman för riksdagsbevakningen som AGB förutsätter att bevakningsbolaget håller.

6. Personalfrågor

I tidigare avsnitt har AGB bl. a. berört frågor om

- personalkontroll
- åtgärder beträffande nyckelbefattningar
- bestämmelser och avtal om arbetstid m. m.
- utbildning
- information.

Personalkontroll företas som ett led i personbedömning från säkerhetssynpunkt. Syftet är att förhindra att den som inte bedöms vara pålitlig eller som i andra avseenden är olämplig från säkerhetssynpunkt får del av sekretessbelagda uppgifter. Personalkontroll innebär inhämtande av upplysningar ur polisregister och utförs enligt bestämmelser i personalkontrollkungörelsen (1969:446), som anger att RFK får företa personalkontroll.

Personalkontroll får företas endast i fråga om tjänst som är hänförd till skyddsklass. Tjänst hänförs till skyddsklass 1 eller skyddsklass 2. Skyddsklass 1 omfattar tjänster som är av synnerlig betydelse för rikets säkerhet. Skyddsklass 2 omfattar övriga tjänster som är av betydelse för rikets säkerhet.

RFK har efter förslag av AGB och beredningsgruppen den 9 december 1981 beslutat om hänförande av vissa tjänster i bl. a. den inre riksdagsförvaltningen till skyddsklass.

Behovet av personbedömning från säkerhetssynpunkt hänför sig *dels* till att tjänsteman kan ha ordinarie arbetsuppgifter som medför tillgång till uppgifter som omfattas av utrikes- eller försvarssekretess (t. ex. tjänsteman i riksdagsutskott eller tjänsteman hos RFK med uppgift angående riksdagens säkerhet och beredskap), *dels* till att tjänsteman kan avses utföra särskilda uppgifter för riksdagen under omedelbar krigsfara och krig (gäller främst uppgifter för krigsdelegationen). I åtskilliga fall finns för en och samma

tjänsteman flera skäl för personalkontroll.

Det bör observeras att skyddsklassad tjänst inte får tillsättas med annan än svensk medborgare. RFK äger enligt sin instruktion (2 §) föreskriva eller för särskilt fall besluta att endast den som är svensk medborgare får inneha eller utöva tjänst inom riksdagen.

Fråga om att hänföra tjänst till skyddsklass eller om att ändra skyddsklass för tjänst bör beredas inom den enhet för bl. a. säkerhetsfrågor som AGB föreslår skall inrättas. Personbedömning från säkerhetssynpunkt i samband med tillsättning av skyddsklassad tjänst är en åtgärd som måste vara inbyggd i de personaladministrativa rutinerna. Den bör därför ske i samråd mellan säkerhetsenheten och annan enhet inom RFK.

Behovet av åtgärder beträffande *nyckelbefattningar* har redovisats i avsnitt 2.

I avsnitt 2 har AGB uttalat att *bestämmelser och avtal om arbetstid m. m.* efter hand bör anpassas till behovet av undantag för beredskapstillstånd och krig samt att det bör ankomma på RFK att bevaka att så sker. AGB vill här fästa uppmärksamheten på att statens avtalsverk den 31 mars 1981 har träffat ett avtal med statstjänstemännens personalorganisationer som försöksvis t. o. m. år 1982 reglerar frågor om jourtid, beredskap och arbetstid under bl. a. höjd försvarsberedskap.

Utbildning och information är betydelsefulla inslag i verksamheten för riksdagens säkerhet och beredskap. I avsnitt 2 har AGB berört viss utbildning och information för och om riksdagens krigsdelegation. Härutöver vill AGB peka på värdet – bl. a. för krigsdelegationen – av att riksdagens ledamöter och tjänstemän deltar i kurser som anordnas av försvarshögskolan. Ledamöter inbjuds regelmässigt till högskolans chefskurser. För bl. a. riksdagens tjänstemän anordnas vartannat år en specialkurs om två veckor.

Personal som är krigsplacerad hos krigsdelegationen kan i vissa fall behöva specialutbildning för verksamhet under särskilda förhållanden. Utbildning om folkrättens regler kan behöva anordnas för både ledamöter och tjänstemän.

Driftvärnets utbildning gäller dess bevaknings- och försvarsuppgifter. Utbildningen stöds av försvarsområdesförbandet och bedrivs i viss utsträckning på särskilda övningsplatser och tillsammans med andra driftvärn. Ett samarbete i utbildningsfrågor med riksbankens driftvärn är enligt AGB:s mening önskvärt. Utbildning för driftvärnet i riksdagens lokaler kan gälla bl. a. säkerhetsskyddet, ABC-skydd, sjukvårdstjänst, folkrättens huvudregler samt reglements kunskap och taktik med hänsyn till riksdagens speciella förhållanden och lokaler.

Driftvärnet bör då och då övas att med kort varsel förstärka kontrollen av in- och utpassering och bevaka vissa platser i riksdagens lokaler. Sådan övning bör företrädesvis ske vid tidpunkt då den inte upplevs som hindrande för riksdagens verksamhet. Samråd om tidpunkt m. m. bör ske med

riksdagsdirektören.

I avsnitt 2 har AGB förordat att riksdagen organiserar en frivilligt rekryterad brand- och sjukvårdsgrupp som knyts till driftvärnet. Utbildning för en sådan grupp bör kunna ske i samverkan med brandförsvaret, civilförsvaret och Svenska röda korset. Tiden för grundutbildning kan uppskattas till sammanlagt tio dagar. För repetitionsutbildning bör räknas minst en dag varje år. All utbildning bör ingå i arbetstiden.

I avsnitt 2 har AGB också förordat att riksdagen låter anordna självskyddsutbildning som står öppen för all personal hos riksdagen. Även riksdagens ledamöter bör få delta i sådan utbildning. Utbildningen bör ske i riksdagens lokaler och på arbetstid.

Självskyddsutbildning om sammanlagt 14 timmar anordnas för bl. a. myndigheter och företag av Sveriges Civilförsvarsförbund, Svenska röda korset och Svenska Brandförsvarsförbundet. Fyra timmar avser personligt skydd (bl. a. mot ABC-stridsmedel) medan sex timmar gäller olycksfallsvård och fyra timmar handlar om brandförsvaret. AGB räknar med att självskyddsutbildning för riksdagens behov bör ha ungefär denna omfattning och nämnda innehåll. Om möjligt bör utbildningen anpassas något till riksdagens förhållanden.

Om självskyddsutbildning anordnas bör deltagande vara obligatoriskt för skyddsombud och driftvärmän. Självskyddsutbildningen bör utgöra introduktionsutbildning för medlem i brand- och sjukvårdsgruppen.

Övning att utrymma riksdagens lokaler vid brand m. m. bör anordnas minst en gång per valperiod. Alla som arbetar i riksdagens lokaler bör ha god kännedom om möjligheterna att ta sig ut ur lokalerna med anlitande av nödutgångar m. m.

Riksdagens egna arbetsledare för passerkontrollen i vissa ingångar bör ges särskild utbildning om föreskrifter och rutiner för tillträdesskydd m. m. Bevakningsbolagets personal skall förutsättas tjänstgöra hos riksdagen med stor kontinuitet och bör genomgå introduktionsutbildning av samma slag som ges nyanställda tjänstemän hos riksdagen.

Särskild säkerhetsskyddsutbildning bör anordnas av RFK för personal som har tjänst i skyddsklass. För säkerhetschefen och andra chefer finns kurser som anordnas av RPS och ÖB i samråd.

Information om säkerhetsskyddet måste ske i ökad utsträckning hos riksdagen. Information bör ges till alla ledamöter och tjänstemän. Den kan t. ex. ges på stormöten för personal, i RD-nytt, i särskilda informationsblad och i anslutning till introduktionsutbildning och annan utbildning. Det är nödvändigt att var och en känner till bestämmelserna om säkerhetsskydd. Den som bryter mot föreskrift om säkerhetsskydd bör bl. a. kunna kallas till samtal med talmannen, förvaltningsdirektören eller säkerhetschefen.

7. Lokaler och materiel

Riksdagens återflyttning hösten 1983 till ombyggda lokaler på Helgeandsholmen och i Gamla stan innebär att verksamheten kommer att bedrivas i fyra separata byggnader: gamla riksdagshuset, gamla riksbanken (plenisalsbyggnaden), gamla kanslihuset (ledamotsbyggnaden) samt den byggnad som f. n. inrymmer budgetdepartementet (kvarteret Cephalus). Byggnaderna ansluts till varandra med passager, förbindelsegångar och kulvertar.

Det utgrävda utrymmet under Riksplan disponeras till nästan halva ytan (södra delen) av ett medeltidsmuseum. Återstoden av ytan disponeras av riksdagen till godsterminal, skyddsrum samt vissa uppställningsplatser för service- och handikappfordon. Museet, som byggnadstekniskt är avskilt från riksdagens del av underbyggnaden, inrymmer två skyddsrum avsedda för riksdagen. Dessa skyddsrum får i fredstid utnyttjas av museet som visningshallar.

7.1 Byggnadernas yttre situation

Byggnadernas geografiska läge innebär från säkerhetssynpunkt en generell fördel genom möjligheterna att i allvarliga och utsatta lägen genomföra en effektiv avspärning och kontroll av hela Helgeandsholmen och därmed riksbyggnaderna.

Avståndet till annan bebyggelse är för riksbyggnaderna tillfredsställande stort. För riksdagens byggnader och lokaler i Gamla stan (ledamotsbyggnaden och kv. Cephalus) är avståndet till omgivande byggnader däremot litet. Denna bebyggelse inrymmer dock i huvudsak lokaler för statlig förvaltning.

Området runt riksbyggnaderna kännetecknas inte av samma rörlighet och aktivitet från allmänhetens sida som platser och gator runt nuvarande byggnader vid Sergels torg.

Den omständigheten att riksdagen kommer att inrymmas i fyra olika byggnader innebär från allmän kommunikations- och servicesynpunkt ingen fördel. Dock kan detta förhållande medge att en säkerhetsmässig separering kan erhållas på ett enkelt sätt i lägen då sådana åtgärder erfordras.

Vid Sergels torg hyr riksdagen lokaler i byggnader som också inrymmer ett flertal andra hyresgäster – butiker, restauranger, teatrar, bibliotek, kulturlokaler, parkeringsgarage m. m. – alla med självklara krav på stor tillgänglighet till såväl försäljningslokaler som förråd och lager. Många hyresgäster har nödutgångar som mynnar ut i riksdagens korridorsystem. Byggnaderna på Helgeandsholmen samt ledamotsbyggnaden kommer att behärras i sin helhet av riksdagen. Lokalerna i kv. Cephalus ianspråkats av riksdagen utom våningen i gatuplanet samt de båda översta våningsplanen, som t. v. upplåts för andra ändamål.

För byggnaderna på Helgeandsholmen samt ledamotsbyggnaden kommer

dessutom ett fullgott skalskydd att anordnas.

Antalet bevakade ingångar för daglig personpassage beräknas uppgå till fem. Håri ingår allmänhetens entré för inpassering vissa tider till kammarens åhörarlåktare. Enligt AGB:s mening bör entrén mot Riksdagen normalt inte utnyttjas för passage. Hårtill kan nämnas att riksdagsbiblioteket och tryckeriexpeditionen får separata ingångar för allmänhetens besök resp. köp av riksdagstryck. Dessa ingångar medger inte passage till riksdagens lokaler i övrigt. I godsterminalen under Riksdagen kommer att erfordras en gemensam funktion för bevakning/godsmottagning.

Antalet låsta och larmade nödutgångar och passager i skalskyddet är mindre i Helgeandsholmsprojektet än vid Sergels torg.

7.2 Byggnadernas inre disposition

Bevakningssystemet utgörs, förutom av den personella bevakningen, av en teknisk bevakningsfunktion. Denna består av en bevakningscentral med en datorstyrd centralenhet med anslutningar till bevakningskameror (TV), larminstallationer av olika slag samt monitorer och dokumentationsutrustning. Funktionen kan kompletteras med andra typer av kontroll- och övervakningsutrustning.

Tillträde till vissa lokalgrupper och passage genom vissa förbindelsegångar kommer att regleras med hjälp av magnetkort. Omfattningen av sådan reglering kan anpassas efter behov inom vissa gränser.

Byggnadernas inre lokaldisposition kännetecknas allmänt sett av stor öppenhet och tillgänglighet. En orsak till detta är inte minst kravet på att man vid voteringar snabbt och enkelt skall kunna nå kammarens plenisal från alla delar av byggnaderna. Öppenheten blir dock, efter erfarenheter från Sergels torg, begränsad enligt följande:

- Talmans- och statsrådskorridorerna är avspärrade och kan endast nås med hjälp av magnetkort.
- Riksdagsbiblioteket och tryckeriexpeditionens lokaler är inifrån tillgängliga endast med hjälp av magnetkort. Detta är nödvändigt eftersom lokalerna också är tillgängliga för allmänheten utifrån.
- Kulverten mellan kv. Cephalus och ledamotsbyggnaden är försedd med en ständigt låst dörr/grind eftersom det råder en lägre säkerhetsnivå inom kv. Cephalus. Spärren kan passeras med hjälp av magnetkort.
- Förbindelsegången över stallkanalen är försedd med dörrar. Under tiden då dessa är stängda kan de passeras med hjälp av magnetkort.

Beträffande övrig inre lokaldisposition som har särskild anknytning till säkerhetsproblematiken kan följande noteras:

- Plenisalen med foajé är så placerad att foajén inte utgör ett naturligt gångstråk eller fungerar som samlingsplats för dem som fast arbetar eller

tillfälligt vistas i riksdagshuset. Foajén får karaktären av ett avskilt utrymme för ledamöterna. Behovet av bevakning och kontroll mot obehörig verksamhet inom detta område torde därför bli mindre än vid Sergels torg.

- Sammanträdesrummen är spridda i hela projektet. Motsvarigheten till densammanträdespool som f. n. finns på plan H-5 vid Sergels torg saknas. Antalet sammanträdesrum på Helgeandsholmen överensstämmer i stort med antalet vid Sergels torg. Med hänsyn till den stora sammanträdesaktivitet som råder innebär den spridda lösningen svårigheter från säkerhetssynpunkt.
- Restauranglokalernas funktionella goda läge i närheten av plenisalen och med goda kommunikationer till denna innebär omvänt ett säkerhetsproblem eftersom restaurangen i stor utsträckning torde utnyttjas av tillfälliga besökare, främst sammanträdesdeltagare. Problemet är inte nytt utan finns f. n. vid Sergels torg.

I detta sammanhang kan noteras att riksdagens sammanträdeslokaler endast upplåts för sammanträden med statliga kommittéer m. m. och då under förutsättning att någon riksdagsledamot deltar. Denna bestämmelse sammanhänger med omständigheten att ledamöterna måste ha möjlighet att vara tillgängliga när voteringar inträffar i kammaren.

- Massmediernas lokaler är belägna i plenisalsbyggnaden i två egna våningsplan. Problemen med nuvarande generösa tillträdesbestämmelser för journalister har berörts i avsnitt 2. För intervjuer med talman och statsråd bör enligt AGB:s mening utses några rum som är väl belägna i förhållande till talmännens korridor och statsrådskorridoren men inte tillhör någon av dessa.
- Allmänhetens läktare nås genom en separat entré och genom hissar och trappa som är helt avskilda från riksdagens övriga kommunikationssystem. I entrén (på gatuplanet) finns garderob och förvaringsboxar för väskor och andra effekter som inte tillåts medföras in på läktaren. Nuvarande olägenheter vid Sergels torg med gemensamma hissar och trappa för allmänheten och riksdagsledamöter/anställda har alltså eliminerats.

Enligt AGB:s mening skulle en metalldetektor effektivisera och förenkla kontrollen före inpassering till allmänhetens läktare.

- Utformningen av entréerna i resp. byggnad har självfallet fått anpassas efter byggnadens arkitektur och förutsättningar.

Ensträvan har genomgående varit att få entréer med slussfunktion, dvs. en möjlighet att stänga till ett bakre dörrparti för att förhindra obehöriga att ta sig in i byggnaden om bevakningspersonalens anvisningar inte åtgärdas. Denna strävan förverkligas godtagbart. Dock måste konstateras att arbetsförhållandena för bevakningspersonalen i gamla riksdagshusets ingång mot Riksgatan blir besvärlig. Entréhallens förutsättningar för

rationell och säker bevakningstjänst är tyvärr olämpliga.

AGB anser liksom RPS att säkerhetsenheten om möjligt bör få arbetsrum som ligger avskilt.

7.3 Materiel

Personlig utrustning för riksdagens driftvärn finns tillgänglig. Riksdagens tillgång på övrig materiel för att möta beredskaps- och kris/krigssituationer begränsar sig till viss sambandsmateriel.

Behov föreligger beträffande följande materielgrupper m. m.:

sjukvårdsmateriel
brandskyddsmateriel
mörklägningsmateriel
emballage för utrymning m. m.
transportmateriel och transportresurser
förvaringsskåp för sekretesskyddade handlingar
skyddsrumsutrustning
kompletterande utrustning för vissa anläggningar
vissa kontorsmaskiner.

Ytterligare materielbehov samt beräkningar av materielens omfattning, fördelning, lagring, omsättning m. m. kommer att framgå av det fortsatta planlägningsarbetet.

8. Arbetsgruppens förslag

AGB föreslår

1. att instruktionen för riksdagens förvaltningskontor ändras så att det av 2 § framgår att en av uppgifterna för kontoret är att handlägga frågor angående säkerhet och beredskap hos riksdagen,
2. att förvaltningskontoret snarast tillförs en organisatorisk enhet för säkerhets- och beredskapsfrågor med den ställning samt de uppgifter och resurser som AGB förordar,
3. att riksdagens bevakningstjänst organiseras på det sätt som AGB förordar,
4. att övriga uttalanden och synpunkter i rapporten får utgöra underlag och riktlinjer för fortsatt arbete angående riksdagens säkerhet och beredskap.

Bilaga 2

RIKSPOLISSTYRELSEN

PROMEMORIA

Säkerhetsavdelningen

STOCKHOLM

1981-11-25

SH 1089-81

pint T. Rimér, AW

Förslag till säkerhetsskydd för riksdagen(4 bilagor)¹**1. Inledning**

Olika säkerhetsfrågor har under senaste decenniet fått ökad uppmärksamhet. Riskerna för att allmänna institutioner kan komma att utsättas för angrepp med syfte att skada liv och egendom har ökat.

Sverige har hittills i stort sett skonats från större angrepp riktade mot svenska intressen. Det kan dock vara endast en tidsfråga när även vårt land drabbas. Denna förändring av den s. k. hotbilden har aktualiserat ett förstärkt säkerhetsskydd av allmänna institutioner och i första hand de som har nära relationer till riketssäkerhet. Detta har i sin tur fört med sig ett ökat antal bestämmelser till stöd för att myndigheter organiserar och genomför ett gott säkerhetsskydd. De olika departementen inom "Södra Klaraprojektet" har t. ex. säkerhetsskyddats på ett sätt som står i proportion till skyddsintresset. Samtliga departement har successivt erhållit ett tillfredsställande säkerhetsskydd.

Riksdagen har självfallet genom sin centrala funktion i samhället ett alldeles särskilt utsatt läge från säkerhetssynpunkt. Därför är det synnerligen angeläget att riksdagen har ett fullgott skydd. Detta kommer förhoppningsvis att helt tillgodoses när riksdagen flyttar in i ny- och ombyggda lokaler på Helgeandsholmen. Ett omfattande arbete har nedlagts för att upprätta ett säkerhetsprogram för "Helgeandsholmsprojektet".

Det räcker emellertid inte att själva lokalerna rent fysiskt har ett bra skydd. Minst lika viktigt är att riksdagen har en ändamålsenlig och modernt uppbyggd säkerhetsorganisation samt väl avvägda bestämmelser och rutiner vad gäller säkerhetsskyddet.

Rikspolisstyrelsen är dock medveten om riksdagens naturliga strävan att vara ett "öppet hus", där allmänheten och massmedia skall kunna följa riksdagsdebatter, uppvakta enskilda riksdagsmän osv. utan alltför rigorösa och besvärande säkerhetsbestämmelser. Vid upprättandet av särskilda föreskrifter angående säkerhetsskydd för riksdagen bör strävan därför vara att finna en lämplig avvägning mellan denna berättigade öppenhet och ett tillförlitligt säkerhetsskydd. Erfarenheten visar att alltför betungande och tekniskt komplicerade säkerhetsskyddsrutiner i praktiken sällan eller aldrig följs. För att uppnå målet, att fastställda säkerhetsskyddföreskrifter

¹ Bilägs ej.

tillämpas korrekt, måste dessutom förståelse erhållas från de som dagligen verkar i riksdagshuset. Ett vidgat säkerhetsmedvetande genom anpassad information bidrar således till att stärka säkerhetsskyddet. I detta sammanhang kan tilläggas att för att uppnå en hög skyddsnivå erfordras en viss restriktivitet vad gäller upplåtande/uthyrning av kongresslokaler till intressenter utanför riksdagen. Öppenheten kan här inte råda oinskränkt.

2. Organisatoriska ändringar

Riksdagens förvaltningskontors organisation framgår av *bilaga 1*. I dag sorterar säkerhetsfrågorna under intendenturenheten. Detta kan inte bedömas som tillfredsställande, enär säkerhetsskyddet markant skiljer sig från de övriga arbetsuppgifterna inom enheten. Därför föreslås att säkerhetsskyddet separeras till en fristående enhet under förvaltningsdirektören. Enheten – nedan benämnd säkerhetsenheten – leds av en säkerhetschef.

Säkerhetschefen skall ha tillsyn över säkerhetsskyddet och i denna sin egenskap vara direkt underställd förvaltningsdirektören. För säkerhetschefen skall finnas en ställföreträdare med tillika befattning som bevakningschef. Personalstyrkan i övrigt vid enheten måste anpassas såväl till den funktion säkerhetsenheten får i sin nya utformning som till arbetsuppgifternas art och volym. Uppskattningsvis kan den totala personalstyrkan vid enheten uppgå till 4-6 befattningshavare.

Säkerhetsenheten bör handlägga samtliga frågor inom säkerhetsskyddsområdet (se 2 § Allmänna bestämmelser, s. 4). Enheten kan även vara riksdagens sammanhållande resurs för beredskapsplanläggning samt i frågor som berör riksdagens driftvärn. Att överföra all registrering av hemliga handlingar som berör försvarssekretessen till säkerhetsenheten bör övervägas.

Vid placeringen av säkerhetsenhetens arbetslokaler i riksdagshuset bör vissa kriterier beaktas. Enhetens lokaler skall om möjligt vara belägna så att det går lätt att separera dem från övriga lokaler. Normalt är en säkerhetsenhets lokaler belägna högt upp i ett hus och/eller i änden av en korridor. För att erhålla ett tillfredsställande fysiskt skydd bör lokalerna vara skyddade genom någon form av larm.

För närvarande ombesörjs riksdagsbevakningen av såväl egen personal (14 tjänster) som personal från ett bevakningsbolag (varierande antal tjänster). Att två olika personalkategorier fullgör samma uppgift kan lätt leda till konfliktsituationer. Riksdagens arbetsformer föranleder dessutom viss ryckighet i behovet av bevakningspersonal. Problem att tilldela meningsfulla arbetsuppgifter för den egna personalen uppstår under bl. a. riksdagens sommaruppehåll. Med hänsyn härtill föreslås att bevakningen helt överläts till ett bevakningsbolag. Under säkerhetschefen skall bevakningsbolaget ombesörja all bevakning med därtill hörande arbetsuppgifter. Detta är rationellt och ytterligare fördelar kan uppnås. Effektiviteten bör helt

naturligt kunna ökas genom nyttjandet av specialutbildad personal med modern och adekvat utrustning. Köper riksdagen dessa tjänster från ett resursstarkt bevakningsbolag, kan förstärkningar alltid erhållas när så erfordras – även med kort varsel. Vakanser vid förfall på grund av sjukdom uppstår sällan, enär bevakningsbolag normalt har personalresurser i reserv. Dessutom finns möjligheter till samordning av personella och tekniska resurser med andra stora bevakningsobjekt i området, t. ex. vissa departement.

För ett stort bevakningsobjekt som riksdagen är det en betydande fördel att ha tillgång till en flexibel personalstyrka. Om riksdagen köper tjänster av ett bolag kan säkerhetsenheten alltid försäkra sig om, att vid varje tillfälle ha exakt den personalstyrka som förhållandena kräver. Detta gäller såväl antalsmässigt som kvalitetsmässigt – all riksdagens bevakningspersonal bör vara personalkontrollerad. Hur personalkrävande bevakningen kommer att bli när riksdagen tar de nya lokalerna i besittning beror på vilken skyddsnivå man eftersträvar. Uppskattningsvis torde antalet komma att uppgå till kring 25–30 bevakningsmän (inkl. huvudbevakningscentralen). Under riksdagsuppehåll uppskattas styrkan kunna reduceras till hälften.

Riksdagen föreslås begära in anbud från olika bevakningsbolag minst sex månader innan bevakningen skall starta. Inom en månad skall anbudsgivarna inkomma med offert. Riksdagens förvaltningskontor kan behöva tre månader för att bearbeta förslagen, inhämta kompletterande information och fatta beslut om vilket bolag som skall anlitas. Bolaget har därefter två månaders förberedelsestid innan uppdraget startas. Kontaktman i denna fråga är naturligen riksdagens säkerhetschef.

3. Riksdagens säkerhetsskyddsföreskrifter

Säkerhetsskyddsförordningen (1981:421) äger inte tillämpning på riksdagen. Som konsekvens därav gäller inte heller överbefälhavarens och rikspolisstyrelsens föreskrifter och anvisningar för verkställigheten av förordningen (FA SÄK 1982). Däremot skall nämnda myndigheter på begäran i särskilda fall lämna råd om säkerhetsskydd till bl. a. riksdagen.

Som en första fas i denna rådgivning föreslår rikspolisstyrelsen att riksdagens förvaltningsstyrelse uppställer säkerhetsskyddets mål, föreskriver vissa allmänna bestämmelser om säkerhetsskydd samt utfärdar särskilda föreskrifter därom.

3.1 Mål

Säkerhetsskyddets syfte är att obehörig inte skall få tillträde till riksdagens lokaler, att skydda hemliga eller andra känsliga uppgifter och att skydda de personer som arbetar eller bor inom riksdagens lokaler. Detta förslag till säkerhetsskydd är avsett att helt kunna genomföras först när riksdagen flyttat

till Gamla riksdagshuset med tillhörande byggnader (riksbyggnaderna eller det s. k. Helgeandsholmsprojektet).

3.2 Allmänna bestämmelser

1 § Dessa föreskrifter gäller säkerhetsskyddet i riksdagen, hos kommittéer, särskilda utredare m. fl. som verkar inom eller på uppdrag av riksdagen.

2 § Säkerhetsskyddet omfattar

- skydd mot att obehörig får kännedom om innehållet i en handling eller uppgift av annat slag som rör totalförsvaret eller rikets säkerhet i övrigt och som enligt sekretesslagen omfattas av sekretess (*sekretessskydd*)
- skydd mot att obehörig får tillträde till riksdagens lokaler (*tillträdesskydd*)
- skydd mot att den som inte bedöms pålitlig från säkerhetssynpunkt ges arbetsuppgifter rörande totalförsvaret eller rikets säkerhet i övrigt (*infiltrationsskydd*)
- *information* till de anställda om sekretess-, tillträdes- och infiltrations-skydd
- *kontroll* av riksdagens säkerhetsskydd

3 § Säkerhetschefen, direkt underställd förvaltningsdirektören, leder och ansvarar för säkerhetsskyddet inom riksdagen. Säkerhetsenhetens organisation framgår av *bilaga 2*.

4 § Inom varje enhet (e. d.) skall finnas en säkerhetsman som i säkerhetsfrågor är knuten till säkerhetsenheten. Säkerhetsman utses av säkerhetschefen efter förslag från respektive enhet. För säkerhetsman finns en särskild instruktion. En förteckning över säkerhetsmän skall finnas vid säkerhetsenheten.

5 § Handläggning av ekonomiska- och avtalsfrågor rörande skyddet, bevakning e. d. skall ske enligt förvaltningsdirektörens direktiv.

6 § Särskilda regler gäller under ett beredskapstillstånd och när en viss beredskapsgrad gäller för riksdagen eller del av riksdagen.

7 § Frågor som kan vara av betydelse från säkerhetssynpunkt skall delges säkerhetschefen.

8 § Ansvar för att all personal erhåller information om säkerhetsskydd åvilar säkerhetschefen.

9 § Särskilda bestämmelser om tillträdesskydd för lokaler som disponeras av särskilda utredare, kommittéer etc. upprättas när så erfordras.

Förslaget till allmänna bestämmelser får inte betraktas som fullständigt.

3.3 Särskilda föreskrifter

Nedan har säkerhetsskyddet uppdelats i fem ämnesområden. Inom varje ämnesområde anges vad som bör regleras i särskilda föreskrifter. Att i detta skede detaljreglera riksdagens särskilda föreskrifter synes ogörligt – dels krävs en fastställd säkerhetsskyddsorganisation, dels ingående kunskaper om riksdagens lokala förhållanden (arbetsrutiner, lokaliteter, ansvar~~s~~förhållanden m. m.). För att i rapporten exemplifiera en tänkbar uppställning av en särskild föreskrift har förslag lämnats vad gäller registrering resp. förvaring av allmänna handlingar (*bilaga 3*). Förslaget är inte fullständigt. Även under besöks- respektive behörighetsavsnittet har vissa anmärkningar gjorts.

3.3.1 Sekretesskydd

Inom sekretessskyddsdelen bör följande regleras i särskilda föreskrifter.

- vad som är allmän handling
- vad som är hemlig handling
- vad som är kvalificerat hemlig handling
- befattning med sekretessbelagd handling
- begränsningar i hanterandet av sekretessbelagd handling
- framställning av handlingar/dokument
- registrering och hantering av allmänna handlingar (se *bilaga 3*)
- hemligbeteckning
- förvaring av allmänna handlingar, koder, nycklar etc. (se *bilaga 3*)
- befordran
- mottagande
- kvittering
- arkivering
- förstöring
- muntlig information
- förlust
- erinran om sekretess

3.3.2 Tillträdesskydd

Inom detta avsnitt bör följande regleras i särskilda föreskrifter

- befintliga personalresurser för bevakningen (bevakningsbolag, egen personal eller blandat)
- bevakningens syfte
- område för bevakningen
- bevakningsinstruktioner (se *bilaga 4*)
- samordning
- förstärkningar/reserver
- kontakter/relationer med säkerhetschefen

- uppmärksamhet mot obehörig
- viss kontroll av skalskydd efter arbetstidens slut
- tjänstekort/behörighet
- legitimation
- behörighetsförteckning

Under behörighetsavsnittet skall noga regleras hur och vilka som har tillträde till lokalerna eller delar därav. Tillträdesrätten bör uppdelas i vad som gäller under tjänstetid och utom tjänstetid. Tillträdesrätten för tillfälligt anställda, lokalvårdare, driftpersonal, fastighetstjänst, servicepersonal m. fl. bör särskilt beaktas. Särskilda behörighetslistor måste upprättas för bevakningspersonalens behov – ett arbete som lämpligen utförs genom säkerhetschefens försorg.

- förlust av tjänstekort e. d.
- olika rätt till arbete eller vistelse i lokalerna
- särskild tillträdesrätt
- besökare

Samtliga besök bör föränmälas om inte besökaren är behörig att komma in. Bevakningspersonalen på det ställe där en besökare inpasserar skall snabbt kunna avgöra om inpassering får ske. Rutiner för hur besök av olika omfattning skall äga rum, om särskilda besöksmottagare skall utses på de olika enheterna etc. bör utarbetas.

- nyttjande av läktaren
- visning för studiegrupper
- massmedias närvaro
- presskonferenser
- större sammanträden/kongresser
- utdelning och förvaring av koder och nycklar, passagekort m. m.

3.3.3 Infiltrationsskydd

Följande bör regleras i särskilda föreskrifter

- pålitlighet från säkerhetssynpunkt
- referensinhämtning
- skyddsklassindelning
- personalkontroll
- omkontroll
- säkerhetssamtal

3.3.4 Information

Vad gäller information bör följande beaktas.

Alla verksamma inom riksdagen skall vara orienterade om de särskilda föreskrifterna om säkerhetsskydd. Huvudvikten bör läggas på tillträdes-skyddsdelen.

Tjänstemän som väntas få befattning med hemliga uppgifter måste vara väl informerade om de särskilda föreskrifterna om säkerhetsskydd.

Det åvilar säkerhetschefen att tillse att nyanställda tjänstemän snarast erhåller nödvändig information om säkerhetsskyddet vid riksdagen. Ansvarig för att denna information lämnas är enhetschef (motsvarande).

Förnyad information skall ges med lämpliga tidsmellanrum.

3.3.5 Kontroll

Inom riksdagen skall åtgärder vidtas för att genomföra fortlöpande kontroller att de särskilda föreskrifterna om säkerhetsskydd följs och att den fastställda skyddsnivån bibehålls.

Bristar eller fel i säkerhetsskyddet skall avhjälpas snarast.

Hemliga handlingar skall inventeras med lämpliga tidsmellanrum eller när särskild anledning föreligger.

Kvalificerat hemliga handlingar skall inventeras minst en gång per år.

Nycklar till förvaringsutrymmen för hemliga handlingar och förseglade kuvert med koder till kombinationslås skall inventeras minst en gång per år.

Passagekort och nycklar till riksdagens lokaler skall inventeras minst en gång per år.

Protokoll skall upprättas vid samtliga inventeringar.

3.4 Övrigt

Det är av största vikt att säkerhetschefens arbetsuppgifter utförligt regleras i en arbetsordning samt att ansvarsförhållandet till förvaltningsdirektören, berörda enhetschefer m. fl. noga klargörs.

Till de särskilda föreskrifterna bör fogas kartor, illustrationer e. d.

T. Rimér
polisintendent

Ola Selin
kriminalinspektör

